

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 553 del 19/9 al 2/10 de 2022 2,5 €

Amenaça latent

Els riscos i el cost elevat de l'energia nuclear la posen en dubte com a alternativa als combustibles fòssils
pàg. 4-11

/ PAU FABREGAT

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Maties Lorente i Eloi Latorre
Miralls
Gemma Garcia i Giuseppe Savino | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina i Albert Alexandre | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Tere Alberó | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Fotografia
Victor Serri | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Maria Conill i Patricia Cornellana | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Maties Lorente i Eloi Latorre | edicio@directa.cat
Coordinació d'art
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
David Bou, Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuales@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Comunicació
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Difusió
Anna Celma | xarxes@directa.cat
Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaíos Koop.

MITJANS COL-LABORADORS:
El Setembre, La Rella, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucion@directa.cat

PORTADA: PAU FABREGAT

La DIRECTA enguany hem rebut dues subvencions de la Generalitat de Catalunya, que representen un 5% del nostre pressupost.

SUMARI

A FONS

4-11

Centrals nuclears, a quin preu?
Diversos sectors polítics i empresarials defensen l'energia nuclear com una forma de producció no contaminant sense tenir en compte el seu alt cost econòmic i els riscos en cas de sinistre. Les quatre plantes dels Països Catalans es troben a prop de zones d'activitat sísmica. Per Maties Lorente i Alèxia Vallvé. Infografia: Pau Fabregat.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Teresa Meana Suárez
Irene Molina conversa amb aquesta filòloga de llarga trajectòria en l'activisme feminista i anticapitalista a València, amb qui aborda qüestions com l'encaix de les militàncies feministes i del moviment LGBTQ+. Amb fotografies de Laura Escartí.

IMPRESSIONS

16-18

Estereotips a Ponent
Josep Roca Guerrero assenyala el prejudici que recau sobre les comarques occidentals. Il·lustració: Bernat Velo.

CRUÏLLA

19-21

Pòdcasts en transformació
Diverses iniciatives engegades des de l'activisme social i cultural de València fan servir les sèries sonores com una eina transmissora d'idees i debats amb més llibertat que els mitjans tradicionals i més profunditat que les xarxes socials. Il·lustracions: Maria Conill.

RODA EL MÓN

22-26

Itàlia, viratge a l'extrema dreta
Victor Serri analitza l'escenari que ha portat els Germans d'Itàlia de Georgia Meloni a tenir tots els números per liderar el pròxim govern italià.

EXPRESSIONS

27-31

Normes de Castelló, noranta anys
Joan Canela explica com la societat civil del País Valencià va gestar la unificació de la llengua. Il·lustració: Pau Fabregat.

Arruix, voltor!
Un relat de Maria Ferotge il·lustrat per Marga Farrús.

Ressenyes culturals
Per Estel·la Marcos i Júlia Gamissans.

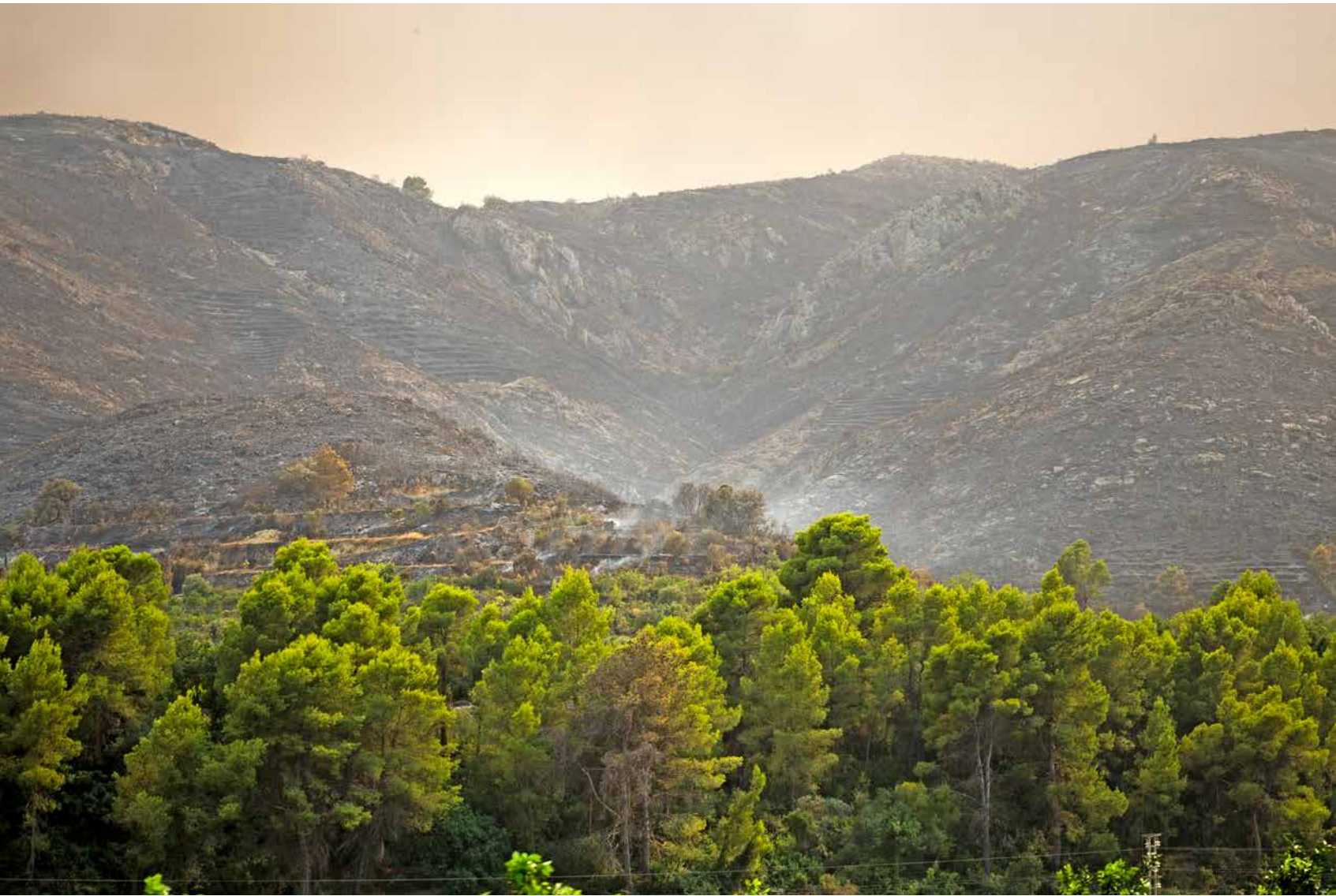
INDIRECTA

32

Conversa amb Pilar Rebaque
Aquesta advocada i represaliada política pel franquisme, és fundadora de la Comissió de la Dignitat i va impulsar la iniciativa per convertir la Prefectura de Policia de la Via Laietana en un espai de memòria. Per Àlex Romaguera amb foto de Victor Serri.

Més que mil paraules

MATHÍAS RODRIGUEZ. L'agost ha estat fatídic pel que fa als incendis forestals al País Valencià. Els focs de la Vall d'Ebo (la Marina Alta, en la imatge) i de Begís (l'Alt Palància) van cremar més de 35.000 hectàrees i van obligar a desallotjar 3.000 persones. Entre els dos focs han cremat més bosc que tots els incendis forestals dels nou anys anteriors.

Comunitat Directacoop

El fil entre la digitalització i la realitat

Estel·la Marcos i Anna Celma

Tradicionalment, les dones eren les que s'encarregaven, entre altres tasques, de teixir les xarxes que utilitzaven els pescadors per atrapar els peixos. També trobem un gran nombre de dones enfortint i liderant les xarxes de solidaritat i de suport mutu o planificant les xarxes d'aliment. Parlem de “teixir aliances”, de “construir xarxes” de suport o d'autoorganització. Tot i que també existeixen xarxes de narcotràfic i de tràfic, a la DIRECTA aquest terme té una connotació eminentment transformadora. Què passa, doncs, quan ens toca endinsar-nos en les xarxes socials?

121.000 seguidores a Twitter, 64.000 a Facebook, 18.000 a Instagram, 7.700 a YouTube i 4.400 a Telegram. Aquestes xifres mostren el nombre de seguidores de la DIRECTA a les diverses

xarxes socials i contrasten amb les 3.600 subscriptores que sustenten econòmicament un projecte que es finança en més d'un 70% per aquestes quotes anuals. La gran porta d'entrada als continguts de la DIRECTA són les piulades de Twitter i les publicacions de Facebook. Les seguidores més joves les tenim a Instagram. A YouTube sumem més de 3 milions i mig de visualitzacions.

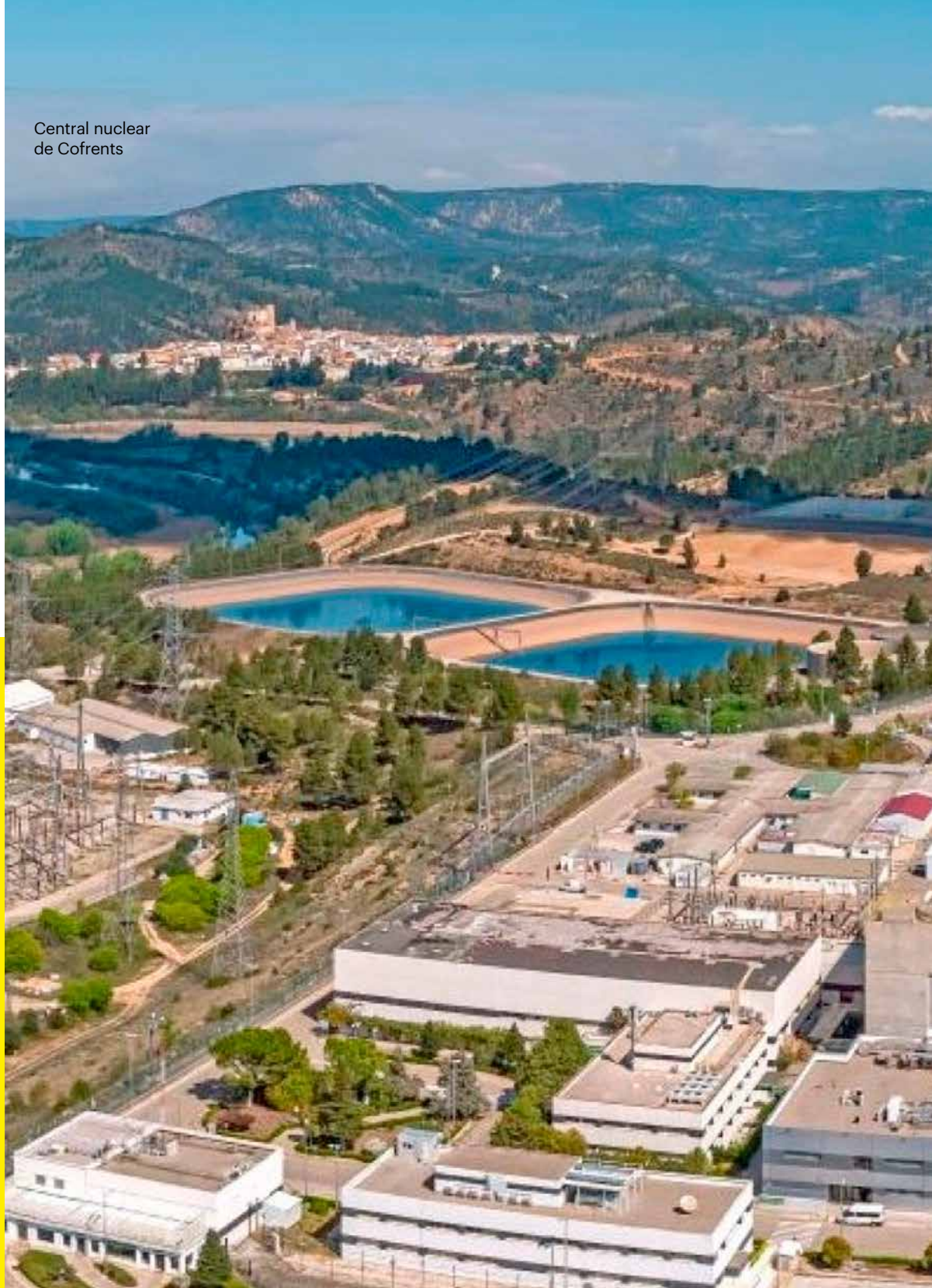
La nostra xarxa de subscriptores és constant, sòlida i compromesa. El teixit de les nostres xarxes socials és més efímer, desconegut, variable i imprevisible. Tot i això, una de les nostres cartes de presentació són aquestes formes d'enxarxament digitals, ràpides, impactants, hiperestimulants, amb un gran pes de les frases curtes i directes, i de les imatges atractives o en moviment.

En aquest context, volem conèixer millor com usar aquestes eines. És una via principal per comunicar-nos i arribar a més públic, sense oblidar les formes tradicionals d'enxarxar-nos amb l'entorn. Comencem aquest curs amb una nova figura dins de l'equip de treball que s'hi suma per cuidar la xarxa digital de persones que ens segueixen i ens coneixen. Per aconseguir fer-nos les més nostres i que els marges entre la digitalització i la realitat s'escurcin.

Si un 1% de les nostres seguidores de Twitter que encara ho han fet se subscriessin a la DIRECTA, podríem consolidar un projecte periodístic autogestionat, amb sous més dignes, més plaques periodístiques i amb més persones treballant-hi des d'altres parts del territori dels Països Catalans. Intentarem trencar la frontera digital, per fer-la sòlida en el món físic.

La hipoteca nuclear

En un context de crisi energètica, sectors econòmics i polítics defensen un retorn a l'energia nuclear com una forma de producció “no contaminant”, sense tenir en compte els costos econòmics i mediambientals de la indústria atòmica

Central nuclear de Cofrents

Maties Lorente

El grup parlamentari de Vox, el partit d'extrema dreta espanyol, presentava el 6 de setembre una proposició no de llei davant del Parlament de Castella i Lleó per exigir al govern de l'estat la reobertura de la central nuclear de Garoña, que es troba en cessament definitiu de l'activitat des de l'any 2013. En la seva proposta, el partit de Santiago Abascal insta el “govern d'Espanya a estudiar un canvi de model energètic a escala nacional, apostant per l'energia nuclear com una font energètica viable, constant, segura, econòmica i compatible amb el concepte de sobirania energètica”. Vox no és l'únic actor que reclama l'energia nuclear com a solució al context actual. Ara fa uns mesos, a l'abril, la cúpula de la patronal catalana Foment del Treball s'expressava de manera semblant en una trobada amb l'empresariat del sector industrial. El president de l'organització, Josep Sánchez Llibre, aprofitava la tribuna per reclamar al govern l'allargament de la vida útil de les centrals, al mateix temps que defensava el valor de l'energia nuclear com una font “no contaminant”.

És evident que, des de fa uns mesos, es posa sobre la taula el paper *salvador* de la indústria nuclear en la crisi energètica que viu Occident, motivada sobretot per la guerra que enfronta Ucraïna i

el principal exportador de gas a la Unió Europea, Rússia. Més enllà de la ultradreta espanyolista i la patronal catalana, altres actors internacionals s'han sumat a la croada atòmica. El Parlament Europeu, sense anar més lluny. El mes de juliol, la Cambra de Representants donava per bona la decisió de la Comissió i aprovava incloure l'energia nuclear i el gas en la llista d'activitats mediambientalment sostenibles, a les quals s'aplica la coneguda com a "taxonomia de la UE". Les representants europees consideraven així que "la inversió privada en gas i energia nuclear té el seu paper en la transició ecològica, motiu pel qual s'ha proposat que determinades activitats relacionades amb el gas fòssil i l'energia nuclear es consideren de transició, que ajuden a mitigar el canvi climàtic". 328 eurodiputades van estar d'acord amb la Comissió, 278 s'hi van oposar i 33 s'hi van abstenir, amb la qual cosa, la mesura entrarà en vigor a partir de l'1 de gener.

La generació d'electricitat és essencial en el balanç global d'emissions a l'atmosfera: un 36 % dels combustibles fòssils que s'exploten al món està destinat a la producció elèctrica, molt per davant d'altres usos, com el refinament de derivats del petroli i la fabricació de ciment (22%) o el transport (que fa servir entre el 20 % i el 22 % dels combustibles). "Si l'electricitat té un pes tan alt, disminuir les emissions en la seva generació tindrà una influ-

Al món hi ha 438 reactors nuclears que generen un 10% de l'electricitat global; les energies renovables representen ja el 28% de la producció

ència notable en la càrrega global. És cert que totes les activitats consumidores han de reduir-se, però l'avantatge amb la generació d'electricitat és que ja hi ha mitjans per produir-la comparativament amb molt baixes emissions, com l'energia eòlica i la solar-fotovoltaica", explica Cristina Rois, coordinadora del Moviment Ibèric Antinuclear (MIA), una plataforma que agrupa els principals col·lectius que

lluiten contra les plantes nuclears a la Península i a Portugal. Per a Rois, l'energia nuclear com a alternativa "és propaganda" i ho argumenta amb dades.

En l'actualitat hi ha al món 438 reactors nuclears, segons dades de l'Organisme Internacional de l'Energia Atòmica (OIEA), que generen només el 10 % de l'electricitat que es produeix al món. El 35 % continua produint-se per mitjà del carbó i un 23 % mitjançant gas. Més allunyades, l'energia hidràulica (16 %) i l'eòlica i la fotovoltaica, que juntes sumen un 11,7 % de l'energia que es genera al món. Aquestes tres formes d'energia renovable representen ja el 28 % de la producció elèctrica: més del que es genera amb gas. D'altra banda, el 72 % de l'electricitat nuclear del món es genera en només cinc països: els EUA, la Xina, l'Estat francès, Rússia i Corea del Sud, per ordre de producció. "Les qüestions sobre l'energia nuclear no poden deslligar-se dels interessos d'aquestes potències", conclou la coordinadora del MIA.

Ni temps ni diners

Per poder revertir les emissions en la generació d'electricitat per mitjà del carbó a través del trànsit a l'energia nuclear s'haurien de construir molts reactors nous, passant dels 438 actuals a més de mil. Avui dia, segons les dades de l'OIEA, només se n'estan construint 57, la majoria dels quals »

» impulsats des de governs estatals. On més se n'estan projectant és a la Xina, seguida de l'Índia, Rússia i Turquia. Cal tenir en compte que per construir un reactor nuclear es necessiten entre vuit i deu anys fins que l'obra està finalitzada. Amb la perspectiva de reduir les emissions en vuit anys, amb l'horitzó del 2030, es fa molt complicat poder assolir amb electricitat nuclear els nivells actuals de generació elèctrica mitjançant el carbó.

A banda, cal sumar-hi que la gran majoria de nous projectes presenten demores en la finalització de les obres, acostumen a tenir un sobre-cost no contemplat en el moment de l'elaboració del projecte. Serveixin d'exemple els quatre reactors que ara mateix s'estan construint o posant en marxa a l'Europa occidental. El reactor Olkiluoto-3, construït en l'illa homònima de Finlàndia, va començar a operar el 2020, quinze anys després de l'inici de les obres i amb un sobre-cost de més de 8.000 milions d'euros, passant dels 3.000 inicials als més d'11.000 finals. A l'Estat francès, el cost del reactor Flamanville 3, començat a construir l'any 2008 i encara pendent d'entrar en funcionament per un problema en el vas del reactor, s'ha multiplicat per quatre respecte al pressupostat, arribant als 12.700 milions d'euros. Per la seva banda, al Regne Unit, per compensar els sobre costos dels dos nous

Per Cristina Rois, del Moviment Ibèric Antinuclear, “quan s'allarga la vida d'una central, la seguretat se'n ressent, però és quan és més rendible”

reactors de Hinkley Point C, que han passat dels 21.000 a més de 30.000 milions d'euros, s'ha fixat el preu de l'electricitat per als pròxims 35 anys. “Encara que es vulgui doblar la producció d'energia nuclear, no se soluciona el problema”, afirma Eloi Nolla, coordinador de l'àrea d'energia d'Ecologistes en Acció Catalunya i portaveu del grup de les Terres de l'Ebre. “Els reactors tarden uns deu anys a fer-se, amb un cost de milers de milions d'euros per reactor i les reserves d'urani són finites i no duraran més de cinquanta anys. Tornar a impulsar l'energia nuclear en aquest context no té cap mena de sentit”, postil·la Nolla.

Com que no es construeixen nous reactors, el parc nuclear mundial està cada cop més envellit. “Gran part de les centrals es va dissenyar per funcionar durant quaranta anys” -explica Rois. “L'edat mitjana de les plantes se situa en 30,9 anys i dels 438 reactors que hi ha al món, 69 es troben en la seva primera dècada de vida, mentre que 189 es troben en l'última”. Per la

coordinadora del Moviment Ibèric Antinuclear, “l'objectiu clar de la indústria és l'extensió de la vida més enllà dels quaranta anys. És un període en el qual les instal·lacions estan amortitzades i, per tant, el benefici creix”. Dit i fet, així ha procedit el Consell de Seguretat Nuclear de l'Estat espanyol, màxim organisme regulador en la matèria, que ha prorrogat la vida útil dels set reactors que funcionen al seu territori en l'actualitat, quatre dels quals es troben als Països Catalans. En el cas de Catalunya, la central de Vandellòs II

(el Baix Camp) ha vist com s'ha prorrogat la seva activitat fins al juliol de 2030. Ascó I i II (la Ribera d'Ebre), fins a l'octubre de 2030 i 2031, respectivament. “En el cas d'Ascó i Vandellòs, les centrals haurien d'invertir centenars de milions d'euros en millores per seguir amb la pròrroga. La nostra esperança és que no tinguin suficients fons i hagin de tancar abans”, puntualitza el coordinador d'Energia d'Ecologistes en Acció Catalunya. Per la seva banda, la central valenciana de Cofrents (la Vall de Cofrents) funcionarà fins al novem-

Vandellòs I

Estat: En període de latència, després de ser desmantellada.

Titular: Hifrensa.

Participacions: Electricité de France, 25%; Fecsa, 23%; Hidroeléctrica de Cataluña, 23%; ENHER, 23% i F.H. Segre 6% durant la fase productiva. Enresa 100% durant el desmantellament.

Tipus de reactor: Grafit Gas (GCR).

Potència: Elèctrica: 480 MW.

Refrigeració: Oberta (mar Mediterrània).

Inici de l'explotació: Agost de 1972.

Vandellòs II

Estat: Renovada la concessió fins al juliol del 2030

Titular: Associació Nuclear Ascó-Vandellòs II (ANAV)

Participacions: Endesa Generación, S.A. (72%), Iberdrola Generación Nuclear, S.A. (28%)

Tipus de reactor: Aigua a pressió (PWR). Model Westinghouse

Potència: Elèctrica: 1.087 MW

Refrigeració: Oberta (Mar Mediterrània)

Inici de l'explotació: Març de 1988

Ascó I

Estat: Concessió renovada fins al juliol de 2030.

Titular: Associació Nuclear Ascó-Vandellòs II (ANAV).

Participacions: Endesa Generación SA, 100%.

Tipus de reactor: Aigua a pressió (PWR). Model Westinghouse.

Potència: Elèctrica: 1.032 MW.

Refrigeració: Oberta, torres de refrigeració i mixta (riu Ebre).

Inici de l'explotació: Desembre de 1984.

Mapa de perillositat sísmica

- < VI
- = VI
- = VII
- = VIII

Falles

Cofrents

FONT: Consell de Seguretat Nuclear

Ascó II

Estat: Concessió renovada fins a l'octubre de 2031.

Títular: Associació Nuclear Ascó-Vandellòs II (ANAV).

Participacions:
Endesa Generación, S.A. (85%).
Iberdrola Generación Nuclear, S.A. (15%).

Tipus de reactor:
Aigua a pressió (PWR).
Model Westinghouse.

Potència:
Elèctrica: 1.027MW.

Refrigeració:
Oberta, torres de refrigeració i mixta (riu Ebre).

Inici de l'explotació:
Març de 1986.

Cofrents

Estat: Concessió renovada fins al novembre de 2030.

Títular: Iberdrola Generación Nuclear SA.

Participacions:
Iberdrola Generación Nuclear SA, 100%.

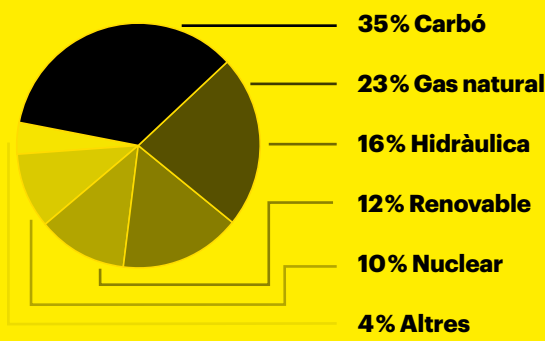
Tipus de reactor:
Aigua en ebullició (BWR).
Model General Electric.

Potència:
1.092 MW.

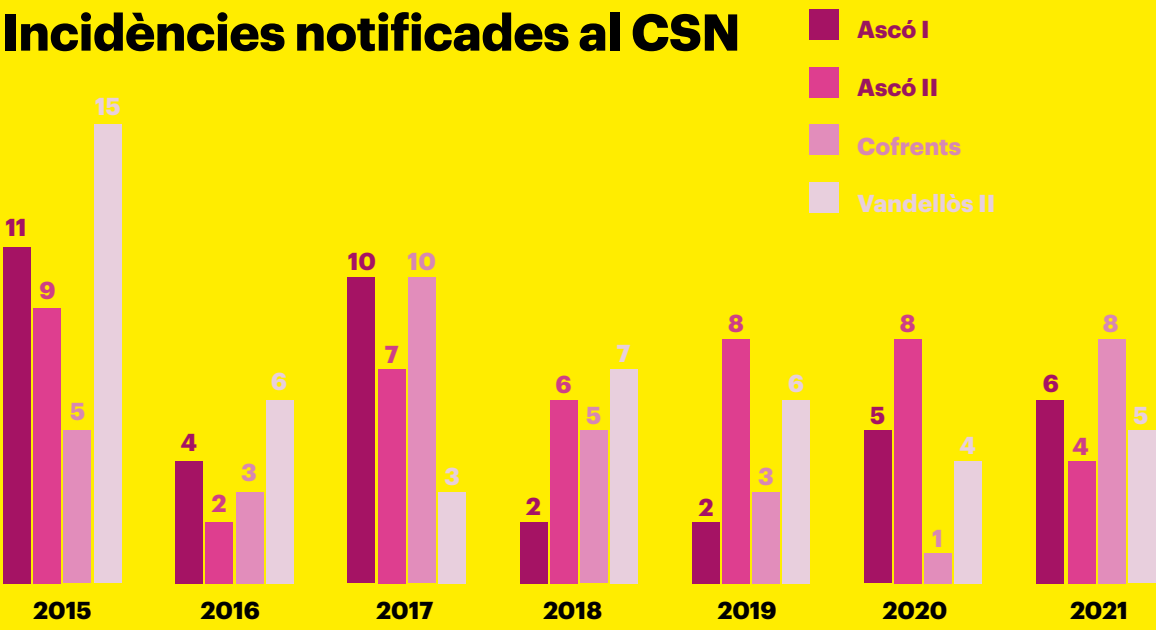
Refrigeració:
Torres de refrigeració i embassament al riu Xúquer.

Inici de l'explotació:
Març de 1985.

Generació d'electricitat al món

Incidències notificades al CSN

/ MATIES LORENTE I PAU FABREGAT

bre de l'any 2030 després d'obtenir també una pròrroga del CSN.

“La seguretat es veu compromesa quan s'allarga la vida útil de les centrals, però el problema és que és el moment que són més rendibles per les empreses”, continua Cristina Rois. El negoci nuclear està en mans de quatre empreses a l'Estat espanyol, que són les propietàries dels set reactors operatius. Són Endesa (amb un 47,14% de les participacions a les centrals), Iberdrola (42,48%), Naturgy (8,15%) i Energia de Portugal (amb només un 2,21%).

El negoci nuclear està en mans de quatre companyies que exploten els set reactors operatius: Endesa, Iberdrola, Naturgy i Energia de Portugal

En la mateixa línia s'expressa Manuel Quirosa, enginyer tècnic industrial que va treballar a la central nuclear de Cofrents entre 1975 i el 2015, moment en què es va jubilar. Segons Quirosa, que ha ocupat el càrrec de president del comitè d'empresa de la central durant vint anys i que també ha estat president de la coordinadora estatal de comitès d'empresa de les centrals nuclears espanyoles, allargar la vida útil de les centrals implica sotmetre els equips a un estrès per al qual no estaven dissenyats. “Teòricament, es realitzen més controls. Però a »

» ningú no se li escapa que es poden assumir determinats riscos que abans no existien perquè l'ús se cenyia a aquell pel qual estaven dissenyats”.

L'eufemisme de la “incidència”

El principal escull per als sectors propagandistes de l'energia nuclear han estat històricament els desastres que ha generat aquesta indústria a escala global. Els accidents de Three Mile Island (Pennsilvània, els EUA, 1979), Txernòbil (Ucraïna, URSS, 1986) i Fukushima Daiichi (el Japó, 2011) han suposat frens d'emergència en tres moments diferenciats de l'expansió atòmica. Davant d'aquests esdeveniments, que podrien haver tingut conseqüències fatals per a tota la humanitat, l'opinió pública ha respost amb escepticisme i desconfiança davant els postulats nuclears.

Les centrals espanyoles no han estat exemptes d'aquests riscos d'accident. Potser el més conegut va ser l'incendi que es va produir a la central de Vandellòs I el 1989 i que va acabar comportant el tancament de les instal·lacions i el desmantellament progressiu de la planta. La nit del 19 d'octubre d'aquell any es va produir un incendi a una de les sales de turbines de la central i els treballs per extingir-lo van generar la inundació d'àrees crítiques de la instal·lació, que van afectar els equips de refrigeració del reactor. Com a conseqüència, es va estar molt a prop d'alliberar vapors radioactius a l'atmosfera, el que hauria tingut afectacions directes en la població. “La gent estava empenyada per l'ocultisme amb què es va tractar el tema”, recorda Nolla, qui relata com el foc s'arribava a veure des de l'Ametlla de Mar (el Baix Ebre). “Les flames van exaltar els ànims i es va produir una manifestació espontània on van participar més de 300 persones demanant explicacions”. D'allà va néixer el Comitè Antinuclear de l'Ametlla de Mar, format per gent “que no érem ni ecologistes ni antinuclears, només volíem saber la veritat”, explica el coordinador d'Energia d'Ecologistes en Acció Catalunya. Finalment, la central es començava a desmantellar el 1998, nou anys després de l'accident.

En l'actualitat, les centrals nuclears estan obligades a comunicar qualsevol mena d'incidència que registren. El CSN és l'organisme encarregat de recollir aquestes dades, que es classifiquen com a successos d'una hora, 24 hores o trenta dies, segons l'Escala Internacional de Successos Nuclears i Radiològics (INES). Durant el 2021, per exemple, les centrals situades a Catalunya i el País Valencià van notificar 23 incidències al CSN (sis a Ascó I, quatre a Ascó II, vuit a Cofrents i cinc a Vandellòs II), la majoria classificades sense significació per a la seguretat o com anomalies en l'escala internacional. “Com que la legislació és molt estricta en el cas de les centrals nuclears, es té l'obligació de comunicar moltes incidències, la majoria de les vegades per problemes de funcionament d'alguns sistemes que no necessàriament han de ser radiològics”, detalla el sindicalista Manuel Quirosa, qui en la seva última etapa va ocupar el càrrec d'enginyer de sistemes de la central de Cofrents. Segons la seva experiència, “les mesures de seguretat són exhaustives, però com tota la indústria, l'equilibri entre la prevenció i la productivitat és molt fràgil”, tot i que assegura que en els seus quasi 45 anys d'experiència com a treballador de la central, “no he viscut cap incident que hagi posat en risc els treballadors o la població”.

Cofrents és una de les centrals que més incidències registra anualment davant el CSN: en concret, 31 entre 2017 i 2021. Gairebé un terç es van notifi-

L'any passat, les centrals dels Països Catalans van notificar 23 incidències i només la de Cofrents n'ha comunicat 31 entre 2017 i 2021

car només el 2017. A finals d'aquell any, la central va haver de paraitzar forçosament la seva activitat durant 75 dies. Després d'aturar el reactor per substituir el combustible exhaurit, els equips tècnics van detectar que una de les vàlvules del sistema de refrigeració s'havia fragmentat, el que va motivar l'aturada de la central durant dos mesos i mig. A inicis de l'any 2018, només un mes després de reactivar-se el funcionament, Cofrents va haver de tornar a tancar, en aquest cas per una malfunció en el mecanisme que regula l'activitat del reactor, les anomenades barres de control. “Aquesta ha sigut una incidència recurrent de Cofrents, el mecanisme que introdueix les barres de control al nucli del reactor”, explica José Juan Sanchís, químic i portaveu de la plataforma Tanquem Cofrents. Sanchís afirma que el problema principal és que “el disseny de la central és molt antic”. Inspirada en la

central estatunidenca de Grand Gulf, de l'any 1985, el reactor de Cofrents és del tipus d'aigua en ebullició: escalfa l'aigua que s'evapora i fa moure les turbines de la central de producció elèctrica. “El problema d'aquest model és que les barres de control del nucli s'han d'introduir per davall del reactor, mitjançant uns elevadors mecànics, mentre que en altres models, aquestes barres de control es troben suspeses sobre el reactor. En el cas de Cofrents, es necessiten uns elevadors per introduir-les, mentre que en altres models ho fan per gravetat, en cas de caiguda de la xarxa elèctrica. Això fa que, si hi ha un error amb el sistema d'alimentació dels elevadors, es posa en risc la integritat de tot el sistema”. “Ens trobem amb la situació que, quan es parla del tancament de les centrals nuclears, les empreses propietàries rebaixen tant com poden la inversió reduint despeses al màxim”, detalla Manuel Quirosa, qui afegeix que, arran del desastre nuclear de Fukushima, es van intensificar els controls i es va obligar a redundar els equips per motius de seguretat, “un fet molt costós econòmicament i molt poc atractiu per a les empreses”. “Amb tot, s'ha aconseguit reduir el risc, però cal tenir present que el risc zero no existeix”, conclou l'expresident de la coordinadora estatal de comitès d'empresa de les centrals nuclears espanyoles.

Riscos externs imprevisibles

Entre el 19 i el 21 d'octubre de 1982, un episodi de pluges torrencials va descarregar 580 litres per metre quadrat en 48 hores, el que va generar grans avingudes i el trencament de la presa de Tous al riu Xúquer. La central de Cofrents en va resultar afectada, ja que l'aigua va penetrar en alguns dels edificis de la instal·lació a través de les obertures fetes durant la construcció. Alguns dels sistemes relacionats amb la refrigeració del reactor van quedar

Algunes de les centrals recentment projectades, com Flamanville 3 (Estat francès) i Olkiluoto-3 (Finlàndia) han estat marcades per un gran sobrecost sobre el que s'havia pressupostat

danyats i les obres es van haver d'endarrerir, així com la posada en funcionament de la central, segons recullen els informes del CSN. Nou dels treballadors de les obres van morir quan la força de les aigües va arrossegar l'autobús on viatjaven.

Tot i que, finalment, la central no es va veure afectada, perquè encara no estava en funcionament, aquest episodi mostra el perill que poden comportar els fenòmens físics externs. A més, els models climatològics que es van elaborar fa més de quaranta anys per posar en marxa les centrals poden canviar en un futur a causa de la inestabilitat meteorològica derivada de l'activitat humana. "El canvi climàtic augmentarà la freqüència i la intensitat dels fenòmens externs, tant de pluges torrencials com de sequeres, i això pot tenir efectes en les centrals", argumenta el portaveu de Tanquem Cofrents, qui explica que en ocasions la central valenciana ha hagut de rebaixar la potència perquè la temperatura de l'aigua del riu que es fa servir com a refrigerant havia augmentat per damunt dels paràmetres contemplats en les instruccions tècniques a causa del poc cabdal de les aigües.

L'Estat francès sap de què parla José Juan Sanchís. El govern d'Emmanuel Macron s'ha vist obligat en-

El govern francès ha paralytitzat una cinquena part dels reactors nuclears a causa de la sequera, perquè l'escàs cabal hídric no en garantia la refrigeració

guany a paralytizar quasi una cinquena part dels seus 56 reactors a conseqüència de l'episodi de sequera extrema que viu Europa. Els rius, amb molt poc cabdal, no podien refrigerar l'excés d'energia produït a les centrals. Aquest factor, juntament amb el fet que molts dels reactors francesos s'han aturat per problemes de corrosió dels seus sistemes, ha comportat que més de la meitat de les plantes hagin estat paralytizades durant molt de temps i ha obligat el país a importar electricitat per primer cop en molts anys.

Però no només els fenòmens meteorològics comprometen la seguretat de les centrals nuclears. El risc sísmic és un altre factor. Fukushima, un dels pitjors accidents nuclears de la història, n'és un exemple. El tsunami posterior al terratrèmol de 9,7 graus en l'escala de Richter que va sacsejar el Japó l'11 de març del 2011, va inutilitzar els sistemes de refrigeració de tres dels reactors de la central. Com a conseqüència, es van viure explosions d'hidrogen a la planta, el nucli dels reactors va començar a fondre's i es van emetre gasos radioactius a l'atmosfera, així com el vessament d'aigües contaminades a l'oceà Pacífic. ●

**Sorteig
exclusiu
per a
subscriptores**

**ACÍ
A IXINA**

**Una nit i un dinar per a dues
persones al Pou de Beca**
(la Vall d'Alba, Castelló)
Per a participar envieu un correu a
directa@directa.cat
*Vàlid fins el 2 de gener de 2023

Pou de Beca
ESPAI CULTURAL OBERT
ALLOTJAMENTS I AGROTURISME

Directa

La central de Vandellòs II està construïda a pocs centenars de metres de la coneguda com a falla del Camp / ARXIU

Alèxia Vallvé

Fukushima va ser una gran lliçó per la indústria nuclear, perquè va evidenciar que les estimacions de risc sísmic fetes fins a aquell moment eren errònies, fins i tot als països més preparats en la matèria com el Japó. Però també va demostrar que el reactor nuclear no és l'únic element que queda exposat davant de les sacsejades. Una parada del sistema de refrigeració pot ser suficient per posar una instal·lació nuclear fora de control. Tan paradigmàtic va ser l'accident que en els documents de regulació de la seguretat nuclear internacional ja es parla de manera recurrent de l'“era post-Fukushima”.

L'Estat espanyol és dels pocs territoris del planeta on trobem centrals nuclears construïdes sobre una falla activa, que pot produir terratrèmols grans i desplaçar la superfície terrestre. És el cas de la central nuclear de Vandellòs II, construïda a pocs centenars de metres de l'anomenada falla del Camp. El Consell de Seguretat Nuclear (CSN) ja era coneixedor de la situació abans de l'accident de Fukushima, l'any 2011. CSN i Enresa -l'empresa pública que gestiona els residus nuclears- van encarregar a la Universitat de Barcelona un estu-

di d'aquesta falla a finals dels anys noranta. L'informe, publicat el 2001, està disponible al web del CSN i en ell s'explica clarament que la falla pot arribar a produir sismes superiors a una magnitud 6.

L'alarma, però, no va saltar fins que el Grup Regulador de Seguretat Nuclear Europeu (ENSREG) va assenyalar aquest fet greu al seu document de valoració presentat l'abril de 2012, on es destacava que als informes sobre la resistència als sismes publicats per les centrals espanyoles arran de l'accident al Japó només s'estaven contemplant les dades de registres històrics de terratrèmols i no les dades geològiques sobre el potencial de les falles.

Aquesta apreciació, entre altres condicionants, va donar lloc a una bateria de mesures que estan detallades als documents que el CSN publica al seu web i explicades en diverses jornades divulgatives, l'última de les quals va tenir lloc l'octubre del 2021.

Les mesures es resumeixen en dues: un primer paquet de mesures a “curt termini”, consistent a exigir a les centrals que demostrin que totes les estructures, sistemes i components poden suportar el que es coneix com “el sisme de referència” sense perdre la seva funcionalitat.

Segons consta a l'informe nacional sobre les proves de resistència fetes per les centrals (CSN, 2012), els valors màxims d'acceleració sísmica del terreny calculats eren raonables i assolits per la totalitat de les centrals. Tot i això, una dada fonamental pot ajudar a entendre la possible infraestimació del risc, ja que el sisme de referència actual de les nuclears va associat a un valor d'acceleració (0,3 g) que es va superar durant el terratrèmol de Llorca l'any 2011, de magnitud 5,2. Els resultats d'aquestes mesures a curt termini no van satisfer del tot l'ENSREG, que va considerar que s'havien de revisar encara més els valors màxims esperables tenint en compte les dades geològiques actualitzades.

Per això, va sorgir una segona mesura “a llarg termini”. Per mitjà d'instruccions tècniques específiques per cada central, es va demanar millorar el coneixement de la perillositat sísmica en els terrenys sobre els quals estan construïdes les instal·lacions tenint en compte la seva caracterització geològica. El CSN va demanar el 2015 l'aplicació d'un SSHAC -una metodologia per avaluar el perill sísmic mitjançant un comitè d'expertes, desenvolupada als EUA- a cada una de les

Centrals amb peus de fang

El desastre nuclear de Fukushima va posar sobre la taula la vulnerabilitat de les instal·lacions nuclears davant dels terratrèmols. Precisament, les centrals a Catalunya i el País Valencià, especialment la de Vandellòs, se situen a prop de zones amb activitat sísmica

cinc centrals en funcionament. El SSHAC és un procés de revisió que busca tenir en compte totes les incerteses i models possibles i que mai s'havia implementat a Europa.

Urgència amb retard

Tot i que el calendari d'entregues que demanava el CSN especificava que el procés de revisió havia d'estar acabat el 2019, no ha sigut fins a l'abril que el SSHAC espanyol ha arribat a l'informe final, marcat per un endarreriment de dos anys que s'ha atribuït a l'impacte de la pandèmia.

El 2015, arran de la demanda del SSHAC, les empreses propietàries de les centrals nuclears organitzades en l'Associació Espanyola de la Indústria Elèctrica (AELEC, antiga Unesa, formada per Endesa, Iberdrola, EDP i Viesgo) van encarregar l'estudi a un equip internacional especialitzat. Per la gestió de l'estudi, Unesa va subcontractar Iberdrola, que va començar un macroprojecte científic involucrant equips d'institucions públiques

i privades. Es calcula que hi han intervingut més d'un centenar d'expertes i s'ha fet una inversió milionària, tot i que se'n desconeix la xifra total.

Una vegada rebut l'estudi, set anys després de demanar-lo, el CSN ha d'avaluar ara les implicacions en la seguretat nuclear de l'Estat recollides en l'informe i ha de decidir si les centrals estan preparades o no per a les noves estimacions dels moviments del terreny en cas de terratrèmol. Per fer-ho, el CSN -que no compta amb especialistes en la matèria- subcontractarà el seu homòleg estatunidenc (l'NRC).

Proximitat a falles

Cada any que passa,

la ciutadania s'exposa una mica més al risc de patir les conseqüències d'un accident nuclear per causes naturals, en particular, terratrèmols. La central de Vandellòs II no és l'única que presenta una situació de vulnerabilitat davant del risc sísmic. Tot i que a una major distància, també les d'Ascó i la de Cofrents estan situades en zones a prop de falles actives. Segons

es dedueix dels mapes de falles i dels estudis científics previs a l'accident de Fukushima, referits a la base de dades Falles del Quaternari Actives a Ibèria (QAFI) de l'Institut Geològic i Miner d'Espanya, Ascó estaria situada a menys de quinze quilòmetres de la falla del pla del Burgar, la central de Cofrents se situa aproximadament a seixanta quilòmetres a l'oest d'algunes falles de la costa valenciana i a cinquanta quilòmetres al nord de la falla de Jumilla, una de les més llargues de la zona. Més enllà de la proximitat a falles actives, les quatre centrals se situen en terrenys que han patit sismes històrics importants:

Vandellòs i Ascó queden a distàncies d'uns 12 i 25 km, respectivament, del lloc on es va produir el sisme de Tivissa (1845) d'intensitat VII i equiparable al de Llorca del 2011. Pel que fa a la central de Cofrents, la regió ha patit sismes històrics importants, entre els quals en destaquen el terratrèmol d'Estubeny (1748, d'intensitat màxima XI) i el de Tavernes de Valldigna (1396,

d'intensitat màxima entre IX i X), que han estat relacionats amb magnituds de 6 o superiors.

Amb tot, Vandellòs és la planta que sembla poder estar exposada al perill més gran: la longitud de la falla del Camp, sobre la qual està situada la central, és suficient per a produir terratrèmols de magnitud entre 6 i 7,

segons es recull a la QAFI. Aquestes magnituds i la proximitat a la font sísmica fan que el terreny pugui arribar a moure's amb acceleracions superiors al valor avui establert com límit màxim (0,3 g) compromentent la seguretat de la central. Encara que la zona del reactor estigui dissenyada per su-

portar aquestes acceleracions, algunes de les estructures fonamentals per al funcionament correcte, com són els generadors dièsel o els sistemes de refrigeració, es veurien molt probablement afectades. Si Fukushima va ser una lliçó per al planeta, sembla que la magnitud de la tragèdia ens queda massa lluny perquè els nostres responsables en preguin bona nota. ●

Un informe de la UB advertia l'any 2001 que la falla del Camp, situada a tocar de Vandellòs, pot produir sismes de magnitud sis a l'escala de Richter

El sisme de referència de les centrals espanyoles es basa en un valor d'acceleració que es va superar en el terratrèmol de Llorca del 2011

“Hem d’anomenar totes les dissidències sense invisibilitzar-nos en sigles”

Teresa Meana Suárez,
activista feminista

Text: Irene Molina
Fotografia: Laura Escartí

Ens trobem a la llibreria La Repartidora de Benimaclet (València) amb la filòloga i activista feminista Teresa Meana Suárez. Asturiana, experta en llenguatge no sexista, hoste d'honor de Buenos Aires (2010) i filla adoptiva de la ciutat de València (2018). Enguany ha complert 70 anys i en fa més de cinquanta que milita en el moviment anticapitalista i feminista. “Som moltes les que entenem la vida en la lluita, i el feminisme és l'espai que ens dona la llibertat que necessitem”. Va viure set anys a Amèrica i va lluitar contra el franquisme quan estudiava la carrera. Ara fa quasi trenta anys que milita a la Casa de la Dona de València i és un referent per a joves feministes.

Alguna vegada t’han acusat de “trànsfoba” per posicionaments polítics des del lesbianisme feminista?

Sí, una volta en eixir d’una xerrada una xica em va dir: “Si tu et defineixes com lesbiana, ets trànsfoba”. Jo li vaig respondre: “Tu saps que hi ha a muntó de països que estableixen pena de mort per a les lesbianes?”. A altres companyes lesbianes també els ha passat. Una volta van haver de retirar un cartell pel Dia de la Visibilitat Lèsbica a Vitòria amb el lema “Pedra, paper i bollera”. La paraula *bollera* estava representada amb dues tisores i unes companyes trans van dir que eixe cartell era trànsfob perquè no totes les lesbianes tenen vulva. I efectivament: tenien raó! Però aquesta era una manera de visibilitzar una pràctica sexual, de moltes, el Dia de la Visibilitat Lèsbica. Crec que són situacions que es van tranquil·litzant. Totes hem après molt i el que està clar és que no s’aconsegueix res per a una lluita invisibilitzant-ne una altra.

Aleshores, cal buscar fórmules polítiques on totes les persones lesbianes tinguen cabuda. Per descomptat. És cert que no estem com en la dictadura, però a vegades pense que estem en un retrocés general de les lesbianes, pel que fa a la visibilitat. En unes jornades feministes al País Basc l’any 1977 vaig estar a una taula que es deia “Lesbianisme i feminismes” i vint anys després vaig estar en una altra a València que es deia “Feminisme i LGBTIQ+”. Per a mi és més important dir, com diuen a Llatinoamèrica, “lesbofeminisme”, que estar només darrere d’una

ela. Evidentment, hem d’anomenar totes les dissidències perquè, si no ho fem, no existeixen, però qüestione que decidim visibilitzar-nos mitjançant sigles. Les lesbianes no podem caure en el *passing*. Abans tu podies paréixer hetero sense problema (*passing* hetero). Ara el què està ocorrent és que hi ha un *passing* bi o un *passing* dins dels cossos-dissidències. Abans era molt important tenir espais propis de lesbianes on agafar forces i poder anar a lligar; per exemple, els mítics bars on es tocava el timbre. Però això hui ha desaparegut. Malgrat que la ela va primer, queda invisible entre les sigles i no acaba de posicionar-se contra el masclisme dins del món LGBTIQ+, que, per descomptat, existeix. Encara ara ens falta visibilitat, reconeixement i referents.

Tu et consideres una referent per a altres lesbianes feministes?

Mai m’havia considerat un referent, però ara, amb la meua edat, em pregunten contínuament per eixir en treballs parlant sobre com era ser lesbiana durant el franquisme. Ahir, per exemple, en la perruqueria, una dona em va comentar orgullosa que la seua filla es casava amb una altra dona. Quan jo tenia 18 anys amagava a ma mare que era lesbiana i ara les mares parlen orgulloses de les seues filles lesbianes. Quan estava en la LCR [Lliga Comunista Revolucionària] vaig tindre una relació amb una dona del PCE [Partit Comunista d’Espanya] i ella em deia: “Si el partit sabera que estic al llit, no amb un *trosko*, sinó amb una *troska*, em maten!”. El canvi és total. Tinc 70 anys i fa mig segle que soc lesbiana. Fa molts anys, nosaltres

déiem que el feminisme és la teoria i el lesbianisme és la pràctica, però realment jo era lesbiana perquè em vaig enamorar d'una dona. El què va fer el feminisme és donar-me l'alleugeriment i la normalitat de viure-ho en llibertat. Al principi, jo no ho vivia amb tranquil·litat, ni em considerava lesbiana. La paraula mateixa no la suportava. Però amb el temps vaig evolucionar i primer vaig pensar que a mi m'agraden les persones i, si són dones, tot més fàcil, perquè no et quedés embarrassada, per exemple. Després vaig tindre una experiència sexual amb un home i eixe dia vaig entendre que als cossos, sexualment parlant, hi sobraven coses o en faltaven d'altres i vaig descobrir quin era el meu desig.

Com es combat, des de dins del feminisme o el lesbianisme feminista, el *pinkwashing* i la fagocitació per part del sistema de la lluita feminista?

El patriarcat està en tot. En el 1977, a l'Associació Feminista d'Astúries, parlàvem de "divorci, mentre persistisca el matrimoni", sabent que no és una reivindicació feminista sinó un dret fonamental. Estàvem convençudes que eixa institució desapareixeria i que no s'anaven a legalitzar relacions amb contractes. Quan molts anys després es reivindicava el matrimoni igualitari jo no em vaig moure, perquè entenia que en realitat era un retrocés. Però, quan finalment, en 2007, es va legalitzar, vaig eixir a manifestar-me i vaig agrair a les companyes del moviment LGBTIQ+ que havien estat lluitant per aconseguir-ho, perquè era una qüestió de drets. El fet que avui dia les lesbianes ens puguem casar o quedar embarassades per inseminació està bé per una qüestió de drets, però també es renten la cara a escala governamental, afirmant que [l'espanyol] és l'estat on més drets tenen les persones LGBTIQ+. És un autèntic *pinkwashing*. Si ocorre a l'Estat d'Israel, com no ha de passar ací? Dins del feminisme, seria molt important qüestionar tot això perquè aniríem al cor del capitalisme.

Sovint el feminisme cau en el binarisme de gènere, i també caem en un ús binari del llenguatge. Consideres que el llenguatge no sexista i inclusiu podria convertir-se, a voltes, en un llenguatge excloent?

No ho crec. No hi ha cap discussió sobre el fet que el feminisme està en contra del binarisme de gènere. En els nostres espais de seguretat no passa res, però crec que la invisibilitat del col·lectiu de dones, que som la meitat de la humanitat, és flagrant en el sistema-món. Per exemple, em passa amb el terme *refugiats*, on també hi ha dones i criatures. Cada dia hi ha violacions correctives a lesbianes, pateixen violència sexual per part de les màfies i d'homes de dins dels camps de refugiades, són assassinades, moren de fam i també són perseguides polítiques, activistes i, en definitiva, protagonistes dels seus processos migratoris. Com tantes altres realitats, les dones tenen dret que se les anomeni. Jo crec que cal anomenar les persones no binàries, però sense deixar d'anomenar les dones per no tornar a la seua invisibilització. Pense que el gènere masculí no hauríem ni d'anomenar-lo perquè està sobrerrepresentat. En el llenguatge, hem de tindre posicionaments polítics clars: visibilitzar totes les realitats, però sense invisibilitzar-ne cap i fer servir fórmules no binàries. Aquesta qüestió està directament lligada amb el subjecte polític del feminisme. Fa uns anys ni tan sols coneixia la terminologia *dones cis* i *dones trans*, però després de

Cal anomenar les persones no binàries però sense deixar d'anomenar les dones per no tornar a la seua invisibilització

debats i formacions vaig aprendre que les dones són dones, siguen trans o cis. A vegades també pense que hi ha diferències generacionals en tots aquests processos. Jo sempre em vaig considerar feminista i mai em vaig considerar racista, però clar que ho soc. El que segur que no era abans és antiracista. Des de la meua situació de privilegi blanc occidental mai ho havia vist necessari, ni tan sols quan vivia a Llatinoamèrica.

S'afirma que les generacions més velles tendeixen a acomodar-se. Existeix desconexió entre militants feministes velles i joves?

Crec que hi ha un poc d'abandonament per part de les feministes més majors. És cert que la vida i els ritmes canvien, el cansament apareix més sovint, fas menys coses. Jo, per exemple, si hi ha una manifestació que acaba a les onze de la nit a la Ciutat de la Justícia, ja no aplegue i necessite anar-me'n a casa. O si cal fer tornos d'una paradeta, les majors agafarem els del matí. Però entenc també que altres companyes de la meua generació acaben abandonant. A més, crec que la paraula *compromís* s'ha resignificat. El compromís em sembla importantíssim. I per algunes no ho és tant, i sempre troben altres coses més importants a fer. També pense que la intergeneracionalitat no és fàcil de gestionar, que no aniràs a reunir-te amb la teua

iaia, però a escala estratègica hem d'estar juntes. Jo estic en el grup de comunicació de l'Assemblea Feminista de València i, de les quinze que som, els porte quasi quaranta anys a la majoria; em tenen en compte per a tot i em pregunten quines coses van passar per a tindre clar el passat, i jo apreng molt d'elles. Nosaltres vam passar la generació de la trampa de la igualtat i ens deien "no hi ha re lleu". Però no és cert. Vam reconèixer les nostres ancestres, ens llegíem textos fotocopiats, traduïts de les feministes dels EUA i ara sent un reconeixement increïble de les feministes joves a les més velles. Per exemple, a València tenim Arada, un grup que es dedica, precisament, a arreplegar la memòria del moviment feminista al País Valencià. La seua tasca és molt necessària.

Avui dia, es van dibuixant bàndols i trencaments dins del moviment feminista. Et connecten amb fractures anteriors?

Ara estem vivint moments dolorosos i em ressonen amb moments viscuts, sí. Per exemple, el 1979, a les jornades feministes de Granada, es va produir el trencament entre el feminisme autònom i el doble militant. I va ser una ruptura molt difícil. D'ací van sorgir jornades feministes solament d'autònomes, on no podien assistir feministes que tingueren altres militàncies. Una altra

ruptura un poc més elitista va succeir quan es va separar clarament el feminisme de la igualtat i el de la diferència. També, en l'àmbit institucional, la repressió que estem vivint amb la llei mordassa i la llei d'estrangeria, fa que estiguem afrontant moments terribles que ens divideixen també. La situació actual de trencament i bàndols em sembla molt dura, perquè venim d'un moment esplèndid, hem tingut moltes conquestes i ara anem en retrocés amb l'ofensiva capitalista de cara.

Davant de tots els debats actuals en el si del moviment feminista i la resta de la societat (treball sexual, subjecte del feminisme, llei trans...), creus que la classe podria ser la feramenta per eixir d'aquests atzucacs?

Abans tampoc era tan conscient del tema de la classe, per això em sembla molt important definir-nos sempre com a feministes anticapitalistes i antiracistes. El sistema capitalista ho absorbeix tot i és difícil conviure i debatre amb amigues que són molt feministes, però viuen en una situació de privilegi i no fan res. O amb les dels partits hegemònics i les de l'acadèmia. Amb el tema del treball sexual passa el mateix. A la Tercera Fira Feminista de València, vam escoltar com una companya explicava que va canviar el treball de la llar pel treball sexual,

però no dient "quina meravella". Ans al contrari, afirmava: "He hagut de canviar una explotació per una altra, perquè era una manera de guanyar més diners o tindre més espais on decidia jo". Vaig escoltar-la des del privilegi de no haver hagut mai de prendre una decisió així i, per tant, no saber mai què vol dir haver de triar entre netejar 200 portals o mamar-li-la a un *tio*. Això és clarament una qüestió de classe i no sabem què vol dir aquesta dicotomia.

Què en penses, del món acadèmic?

No em sent part d'eixa institució ni m'identifique com a acadèmica. Les companyes de l'acadèmia han produït molt coneixement i han escrit textos molt importants per al moviment feminista, però després moltes tenen un llibre meravellós amb total manca de coherència amb què significa ser feminista o, fins i tot, exploten altres dones. És molt descoratjador saber que dones referents de les quals aprenguérem tant són unes classistes i diuen barbaritats com que les persones no binàries no existeixen o que una dona trans és un home amb falda. L'exemple màxim d'això seria Lidia Falcón que va ser comunista i antifeixista, i ara seu a una taula amb VOX sols per l'obsessió d'estar en contra de la llei trans quan ella va ser torturada en la dictadura pel feixisme. A mi m'encantaria que les companyes de l'acadèmia trepitjaren el carrer alguna volta i veieren què passa en el món real. Algunes és cert que se salven, i són els nostres referents sincers, però, en general, l'acadèmia és una institució patriarcal que reproduïx les dinàmiques del sistema i moltes acaben fagocitades. El moviment feminista és la nostra veritable acadèmia, on agafem forces per després eixir al carrer. Allà escoltem altres dones, siguen cis, trans, migrants... Aprenem de les especificitats de cadascuna, escoltem les que acaben de començar a militar, les que ens portem molts anys amb elles, les que han estudiat molt i les que no...

Des de la teua perspectiva, quins serien els nous reptes del moviment feminista anticapitalista?

Per a mi, l'antiracisme és un aspecte essencial i innegociable dins del feminisme, i un dels reptes principals seria l'abolició de la llei d'estrangeria. A les ciutats on hi ha un CIE hem de denunciar la seua existència i reclamar el seu tancament, perquè hi ha gent empresonada que no ha comès cap delictes, només per no tindre uns papers. Un altre tema cabdal seria la classe. Hem de dedicar molta energia a les reivindicacions de les companyes treballadores de la llar i les kellys, que són moviments evidentment anticapitalistes. Un altre tema significatiu serien les violències i la justícia patriarcal, que són el braç armat del patriarcat. Per descomptat, és de màxima rellevància el tema de l'antifeixisme i donar resposta a l'ofensiva feixista que estem patint com a feministes. La gent torna a defensar la caça, la violència intrafamiliar, postulats retrògrads que aniran a més. Tot això sense oblidar mai que la lluita feminista ha d'estar sobretot fora de les urnes, perquè per exemple a Ruíz Gallardón [ministre de Justícia espanyol entre 2011 i 2014, que va plantejar una reforma legal sobre el dret a l'avortament] el tirarem des del carrer. Després, evidentment, hi ha altres qüestions que s'han d'abordar i que són vitals, com ara el treball sexual, la llei trans o el comerç d'armes a l'Estat espanyol. ●

a doble espai

Què passa a Ponent?

En el relat de la Catalunya oficial predomina inevitablement un discurs, més o menys explícit, on la població de les comarques occidentals seria una mena “d’altres catalans”, autòctona, però aturada en el temps

Josep Roca Guerrero

Antropòleg i membre de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU)
i de l'ISOR (Investigacions en Sociologia de la Religió)

Incendis, collites malbaratades per temporals o plagues, un nen que s’ofega en un pantà, una discoteca que prohibeix l’entrada a un grup de persones amb síndrome de Down, propietaris rurals que recuperen el vell *sometent*, l’antic grup paramilitar d’autodefensa camperola, la “sentència de la minifalda”... Aquest batibull de notícies inquietants sobre els territoris de Ponent ajuda a conformar una vinyeta mig rústica, mig grotesca. Es podria pensar que és un assumpte superflu o anecdòtic, una mena de clixé que es dissol enmig del brossam dels mitjans de comunicació de masses. Per contra, aquesta caricatura arcaïtzant està arrelada a una vella dèria per la catalogació, dins d’un espectre cultural que oscil·la entre aquells comportaments, grups o indrets civilitzats i aquells que encara guarden manies pròpies de societats pretèrites.

Aquesta progressió que aniria de la barbàrie a la cultura, o senzillament de l’error a la certesa, és gairebé d’ordre natural: tots tendim a pensar que a casa fem les coses millor que a cal veí. Però les veus que opinen no són escoltades per igual i, en aquesta descompensació, les zones rurals solen acabar malparades. A la subordinació secular de la perifèria s’hi afegeix ara el biaix per les males notícies dels *media*, que perjudica en particular aquells paratges de demografies baixes que rarament donen titulars. El greuge comparatiu no rau senzillament en la percepció equivocada de la Plana de Lleida (o d’altres territoris agraris perifèrics, com les Terres de l’Ebre), sinó en la presumpta necessitat implícita d’ajuda d’aquests indrets per escapar de la tirania de la ignorància. En última instància, és com si els lleidatans necessitéssim que ens alliberessin de nosaltres mateixos, com si visquéssim a l’espera d’una salvació cultural.

Alcarràs (2022), la pel·lícula dirigida per Carla Simón que va guanyar l’Os d’Or de la darrera Berlinale, ofereix un exemple doblement idoni d’aquesta imatge infantilitzada de Ponent, pel seu èxit i pel tema que tracta. Tampoc vull ara fer d’ad-

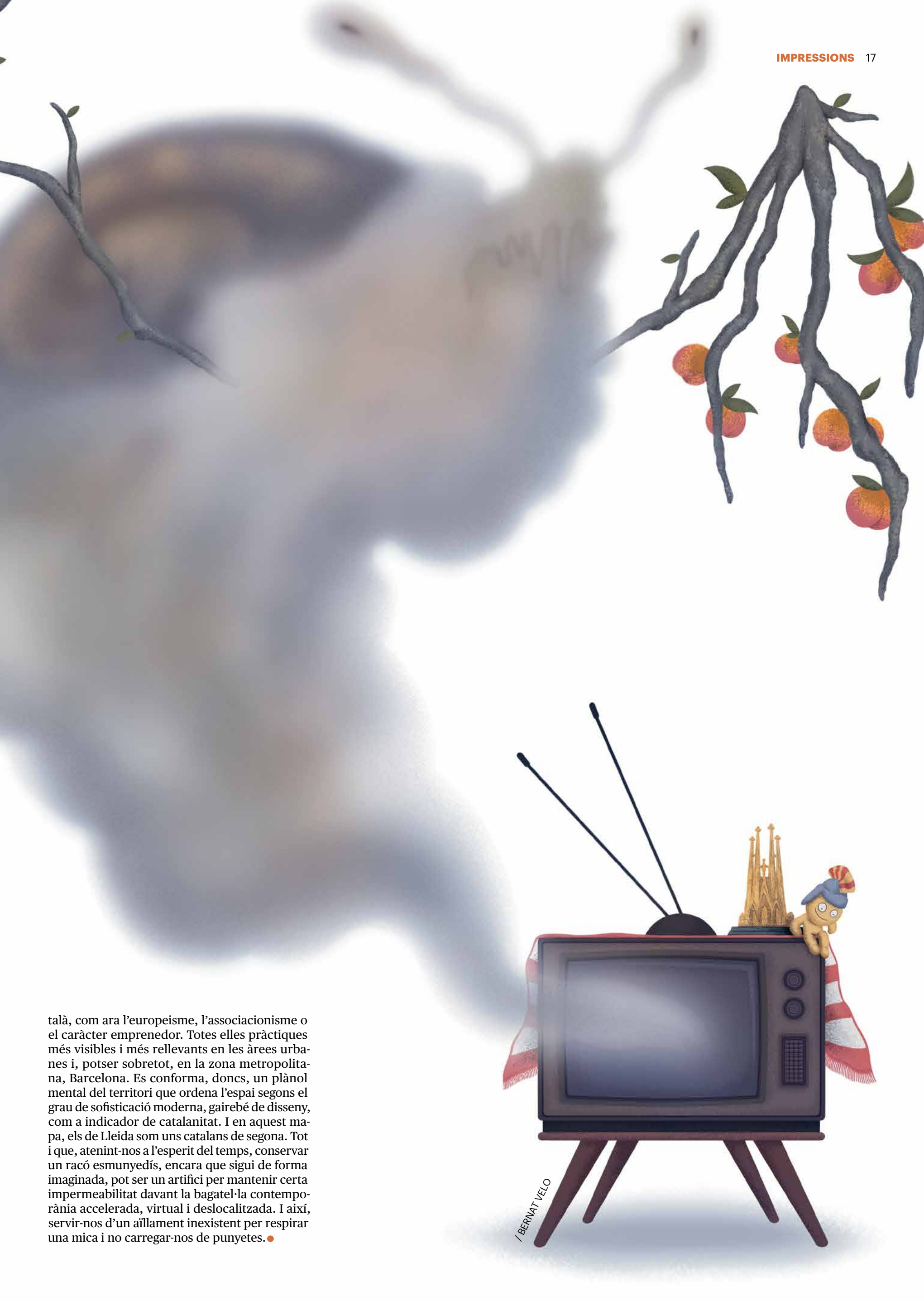
vocat del diable, menystenint una pel·lícula que és una crítica emotiva a la mercantilització del camp i a la mala gestió de la terra a Catalunya. El que passa és que la tendresa que desprèn la família pagesa protagonista està decorada amb una nota de compassió per una forma de vida que, potser involuntàriament, es presenta com a rudimentària. L’elogi a la ingenuïtat es torna evident en l’escena on un dels subsaharians, entre els pocs que apareixen de fons recollint fruita o esperant que els agafin al jornal -una altra imatge arcaïtzant, per realista que pugui semblar-, s’atansa a la filla petita, que està moixa mirant el cadàver d’un conill. El temporer, per consolar-la, toca l’animal mort i després es dona un copet al pit a manera de pregària mortuòria. La nena, fascinada, imita el gest que després anirà repetint cada vegada que es troba el cos d’un conill. La metàfora no deixa gaire marge d’interpretació, tot queda emmarcat en una coherència sense fissures: l’estranger, les creences religioses i la infància, en una trobada perfecta i commovedora entre elements que tenen com a una única cosa en comú el fet de ser aliens a la civilització. Com a apunt, la població estrangera del municipi d’Alcarràs, en gran manera africana, és el 31%, i durant la temporada d’estiu la proporció és molt més alta.

Aquesta mena d’expressions no tenen per què tenir motivacions malicioses. Formen part d’un imaginari que tenim molt endinsat i del qual no és fàcil desprendre’s perquè, a més a més, vertebrava la nostra identitat. La mateixa *Alcarràs* també deixa entreveure un escenari cosmopolita i una capacitat d’adaptació precoç als nous condicionants econòmics, com ara l’opció per l’energia solar, signes d’una societat ben contemporània. Ara bé, criden menys l’atenció, són considerats menys autèntics, que els que evocuen un passat difús, però amb el qual tothom a Lleida i fins i tot fora de Lleida, es pot identificar, encara que sigui parcialment, per un detall. L’efecte és ambivalent, entre altres coses perquè aquest imaginari és emprat també per la mateixa gent de Lleida

Es conforma un plànol mental del territori que ordena l’espai segons el grau de sofisticació moderna, i en aquest mapa els de Lleida som catalans de segona

com a signe d’identitat, hom diria de resistència, enfront de la capital i la seva tendència a l’abús amb el territori, enfront de la seva contaminació, no només ambiental, sinó cultural. Amb tot, en l’encreuament d’etiquetes predomina inevitablement un discurs, més o menys explícit, on la gent de Ponent seria una mena “d’altres catalans”, autòctons, però aturats en el temps, que comparteixen en menor manera alguns dels atributs més marcats de la catalanitat contemporània.

De fet, bona part de l’actual identitat catalana beu d’aquest distanciament, sobretot cap a tot el que pugui tenir la màcula espanyola, però també amb relació al nivell cultural. Un distanciament que es tradueix en la lloa sistemàtica de presumptes projeccions socials del tarannà ca-

talà, com ara l'uropeisme, l'associacionisme o el caràcter emprenedor. Totes elles pràctiques més visibles i més rellevants en les àrees urbanes i, potser sobretot, en la zona metropolitana, Barcelona. Es conforma, doncs, un plànol mental del territori que ordena l'espai segons el grau de sofisticació moderna, gairebé de disseny, com a indicador de catalanitat. I en aquest mapa, els de Lleida som uns catalans de segona. Tot i que, atenint-nos a l'esperit del temps, conservar un racó esmunyedís, encara que sigui de forma imaginada, pot ser un artífici per mantenir certa impermeabilitat davant la bagatel·la contemporània accelerada, virtual i deslocalitzada. I així, servir-nos d'un aïllament inexistent per respirar una mica i no carregar-nos de punyetes. ●

pàgina oberta

Una sanitat tecnocràtica i deshumanitzada

La crisi sanitària, social, econòmica i mediambiental que vivim ha hegemonitzat un model sanitari sectoritzat fins a l'extrem, que ha desplaçat les persones del centre per posar-hi la tècnica

Elena Sorribas
Educatrice social

“**E**ls més lúcids ho presenten: vivim un temps de diluvi universal, invisible, però esclatant. Signes evidents en són la crisi energètica i econòmica, l'atur -crida a l'oci i el silenci imparable i creixent, la guerra que amenaça amb urpes gegantines, arma terrible en mans dels febles de sempre per esquivar la consciència cada cop més poruga i minvada dels súbdits que els trien. Tot, tot assenyalava la fi d'un món de consciències closes, d'individualitats aïllades que creuen viure unides quan només s'amunteguen, malfiades, migrades i hostils [...], forces infinites bandejades per la superstició de la ciència, per la irracionalitat de la raó racionalista, per la fantasia sense imaginació del progrés indefinit” (Rainer Maria Rilke, 1929).

Consciències enterrades per les muntanyes de justificacions que rebem sobre la gestió que es va fer i encara es fa de la pandèmia. Una crisi que ha descobert les esquerdes del sistema per on el capitalisme aprofita per escolar-se, però diuen que per les esquerdes també és per on entra la llum.

Síntomes, test i acció! Després d'hores de l'entrada a urgències, amb les mínimes informacions mèdiques a peu de carrer, a la intempèrie, va arribar l'ingrés. Amb aquest, un cúmul de normes inversemblants que ens vam veure obligades a complir i que ens van fer viure tot el procés amb una angouxa afegida, augmentant el patiment de manera exponencial. Arran de la pandèmia, ens hem empassat un bon grapat de normes incongruents, per obediència preventiva.

Va arribar la incomunicació. En cap cas podríem tornar a veure la persona ingressada, instruccions inqüestionables que algunes sanitàries et transmetien com si seguis ordres a contracor. La informació arribaria per mitjà d'una trucada al dia, quan el personal mèdic pogués. Converses impersonals i amb preses que ens tenien fluctuant entre la incredulitat, la ràbia i la impotència.

Durant els quinze dies que va durar l'ingrés mai vàrem parlar amb el mateix metge o metgessa. Què suposa això? Impossibilitat d'esta-

blir uns mínims vincles per generar la confiança necessària entre el malalt, la família i els professionals, part essencial de la recuperació i el benestar. Suposa no poder acompanyar adequadament els pacients en el seu procés terapèutic.

Un aïllament que maltracta la salut mental i emocional de totes les parts. La comunicació i el contacte amb les persones que ens estimem és una necessitat essencial i un dret universal que mai hauria imaginat que caldria lluitar per defensar. Un dret especialment cruel quan es vulnera a persones que no es troben en plenes capacitats, en situació de dependència, malaltia mental, discapacitat, deteriorament cognitiu, etcètera. Cal valorar-ne seriosament les conseqüències.

Quin panorama se'ns ha revelat amb aquesta crisi sanitària, social, econòmica i mediambiental? Una sanitat ultrasectoritzada a base de controls, cribratges, diagnòstics, receptes, ordinadors i contrasenyes, que sembla que hagi desplaçat les persones del centre per posar-hi la tècnica. Un enfocament reduït en què sembla que la salut només sigui estar dins els paràmetres matemàtics establerts per l'OMS, una sentència inqüestionable que no contempla variables.

Una sanitat que es defensa dels pacients, on massa cops els protocols passen per davant del sentit comú, que prioritza la gestió, que actua protegint-se de possibles denúncies, etcètera. On els més perjudicats són els col·lectius més vulnerables, persones en situació de dependència o discapacitat, sense competències digitals i sense recursos econòmics. Si ens deixem guiar només per la tecnocràcia, aquest és el resultat: deshumanització. La ciència sense humanitat, en lloc de curar, ens emmalalteix. Una sanitat que està a la defensiva, però potser no es protegeix del que l'està des-

“

Sembla que la salut només sigui estar dins dels paràmetres establerts per l'OMS sense contemplar variables

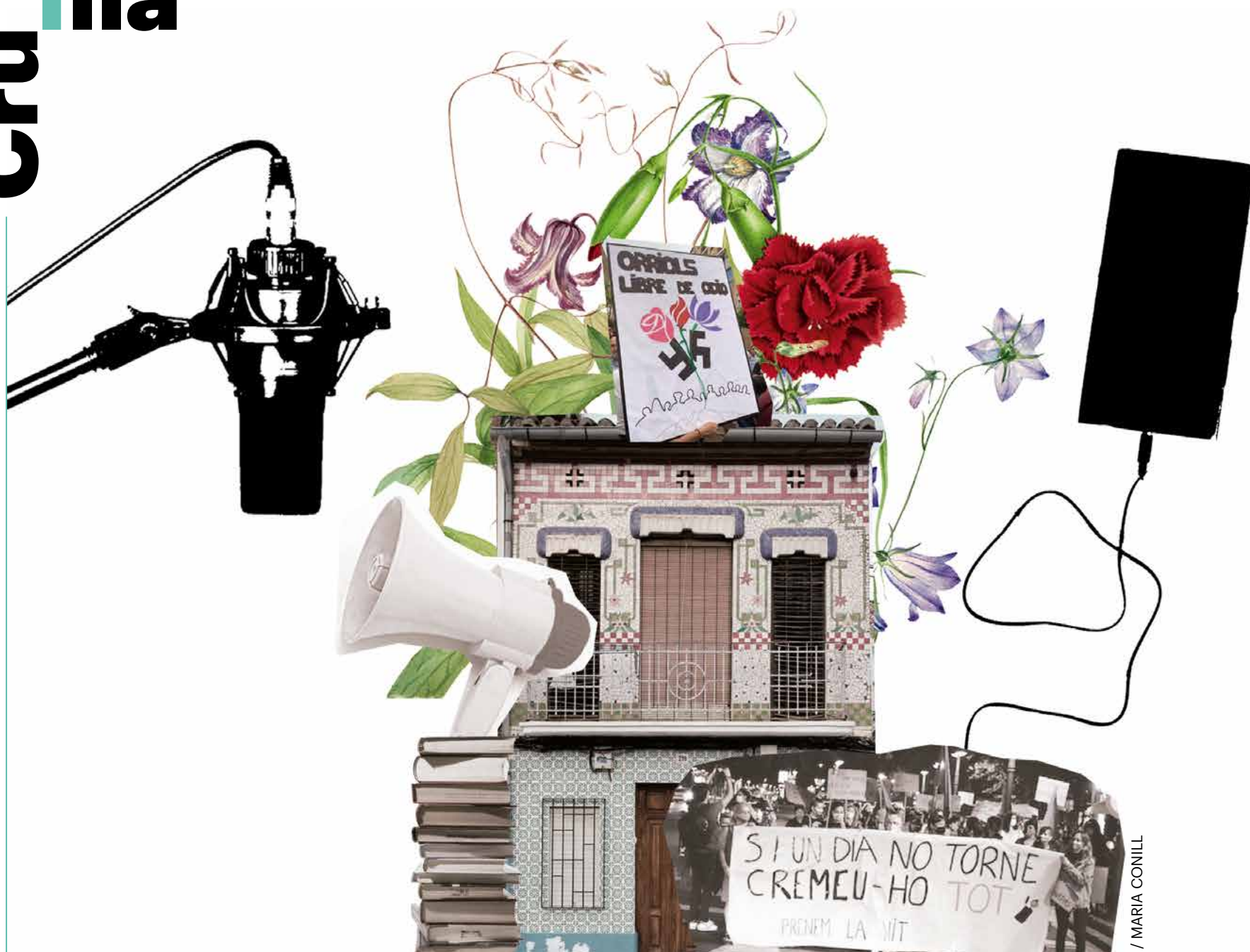
truïnt. Tot plegat ha evidenciat les esquerdes d'un sistema de salut públic retallat i a la deriva per les polítiques de privatització.

La por inoculada a la societat com una gota xinesa, ha avalat una fe irracional en la ciència i ha obert la veda a abusos i vulneració de drets, justificant així pràctiques no admissibles pels codis deontològics, trepitjant drets humans, anestesiant la capacitat de decisió personal i col·lectiva. Deixar-nos guiar per la por és perillós i ens confon de la manera més ter-

rible fent pagar justos per pecadors. Sobre fonaments de por, s'aixequen els murs on reboten les llibertats.

Suposo que més d'una sentim, com a ciutadanes i professionals, aquell punt intern d'incomoditat, de ràbia i vergonya per haver-ho consentit. Però espero que també amb la convicció que cal demanar responsabilitats per aquests maltractaments. Conscients de l'esforç que han fet les persones que treballen en el sector de les cures, adaptant-se i donant la cara en aquestes circumstàncies, no podem permetre deixar les nostres vides en mans de lobbies amb interessos econòmics, que interfereixen i manipulen, que ens perverteixen el sentit de les nostres vocacions. Ens cal revisar-ho per estar advertides i preparades per les que vinguin. Trobar l'esperança per continuar defensant la sanitat pública, individual i col·lectiva, per un tracte digne a qui l'exerceix i qui en fa ús.

Tant de bo aquestes experiències patides des de les diferents posicions (personal sanitari, de serveis, d'atenció social, usuàries) no quedin als calaixos, no quedin només en converses que ens condueixen a la resignació. Compartint-ho per enfortir-nos, per cuidar-nos de debò, aprenent a viure de la mà amb la por i no perseguint-nos. ●

/ MARIA CONILL

Activisme a les escoltes

Diverses iniciatives impulsades des de l'activisme social i cultural de València han trobat en el pòdcast una forma de compartir idees i debats amb més llibertat que als mitjans tradicionals

Giuseppe Savino

La veu sempre ha estat una ferramenta fonamental per a explicar i transmetre valors; a l'antiguitat, les tradicions i costums dels pobles es transmetien gràcies als relats orals. El panorama comunicatiu actual ofereix un ventall d'eines i possibilitats molt més ampli que fa uns anys. Una d'aquestes són els pòdcasts, arxius sonors en sèrie que permeten comunicar, explicar i compartir continguts polítics i socials amb més difusió i amb una connexió més directa amb les oients. En els últims anys, a València, dife-

rents col·lectius han fet servir aquesta eina, sense ànim de lucre i des de l'autoorganització.

"Necessitàvem un espai on comunicar la nostra perspectiva política sobre diferents temes que tractem en el dia a dia", conta Mireia Biosca, una de les artífexs d'*Escolta, xata!*, un pòdcast que naix de l'Assemblea Feminista de València. Buscaven un mitjà més enllà de xarrades o trobades on poder comunicar "amb calma, des del feminisme i tenint en compte les cures, les reflexions polítiques" de l'assemblea. Al mateix temps, assegura que el format de Twitter i de les xarxes

socials, en general, els quedaven curts perquè, a diferència d'aquestes, un capítol de pòdcast no té limitacions. A més, permet arribar a un gran nombre d'oients, que sovint és una opció més accessible que el vídeo o el text, que requereixen molt més temps o disponibilitat.

Amb els pòdcasts, cada oient pot decidir en quin moment escoltar-los, aturar-los i reprendre'ls més tard, segons les seues necessitats.

El pòdcast també troba la seua gran força quan aconsegueix desenvolupar una connexió estreta amb les seues oients. Aquest vincle amb el »

» públic sorgeix del caràcter personal del format, que genera un model de comunicació més lliure. Els pòdcasts estableixen distincions entre producció i audiència en un intercanvi molt paregut a la radiodifusió tradicional, però amb un concepte diferent: com si es tractara d'una relació de tu a tu, familiar i íntima, tot i ser sovint asincrònica.

Alguns pòdcasts es configuren de forma horitzontal, on les productores són consumidores i les consumidores poden convertir-se en productores, i tothom pot interactuar. És el cas de *La mala racha*. Aquest pòdcast dirigit per Laura Vizcaíno i Teresa Rincón -que fa poc s'ha reconvertit en una emissió de vídeo a través del canal de YouTube La Sèquia de Benimaclet- es va pensar com un espai per a parlar de les diferents males experiències viscudes per elles, però amb un to sarcàstic i de bona lluna: "Sobretot quan ets dona i els teus orígens són de classe obrera, estar de pega ens ve acompanyant una mica abans i una mica després d'altres persones. I donar-li la volta i poder plantejar-ho des de l'humor ens pareix prou potent", expliquen les autores. Avui dia, detallen, en el programa diferents persones poden enviar un àudio o escriure per a parlar del que els passa i els temes dels capítols s'escullen per mitjà de les converses que les dues autores tenen amb la gent en el dia a dia.

Oients que creixen

Al l'Estat espanyol, les sèries sonores s'han multiplicat en els darrers anys. Segon l'informe "III Estado de la voz y el audio en España", elaborat per la consultora Prodigioso Volcán en col·laboració amb la companyia de recerca de mercats SEIM MC, quasi 18 milions de persones consumeixen habitualment pòdcasts. El 2020, però, va ser sens dubte un any decisiu per

a aquest mitjà que, en bona part a causa de la pandèmia de la covid-19, va veure augmentar el públic en un 37% respecte a l'any precedent.

Qui té una relació diferent amb el seu públic és *Gent ràndom*, pòdcast produït per Empar Puerto, Lourdes Frasset i Quim Ruiz on es parla de literatura, tot fent servir els llibres per a dissertar sobre temes quotidians que els interessin, perquè consideren que "la literatura forma part de la vida en tant que la reflecteix i en tant que crea noves realitats". Normalment, tracten assumptes com ara la feina, la família, la festa, el desarrelament... i trien llibres que els permeten donar-ne una visió diversa i complexa. Van començar a casa

d'una d'elles, gravant com millor sabien, i ara, després de setze capítols, han fet cinc emissions en directe. "Els directes han sigut una experiència superbonica i enriquidora. Funcionen molt bé perquè et permeten viure en col·lectiu el que estàs fent", afirma Frasset.

A partir de la segona temporada, les productores de *Gent ràndom* han iniciat un camí de professionalització del projecte, tant pel que fa a aspectes tècnics com al mateix guió. Entraren a formar part de Ràdio Godella (l'Horta Nord) i de la Xarxa d'Emissores Municipals Valencianes (XEMV), una entitat que agrupa les emissores de ràdio municipals del País Valencià. Expliquen que volien pertànyer a la XEMV per a veure valorada la seua feina i perquè, a pesar de l'esforç i de la qualitat del producte, el so dels primers episodis no és comparable amb la qualitat dels últims. "El pòdcast és una creació sonora, és àudio, i per molt interessant que siga el contingut, si no se sent bé, no és atractiu, no és còmode, no és agradable, es perd moltíssim pel camí", recalca Frasset. A Ràdio Godella han après a estruc-

**'Escolta, xata!'
va néixer per
difondre, "amb
calma i des de les
cures", els debats
de l'Assemblea
Feminista de
València**

/ MARIA CONILL

turar millor el programa i fan un equilibri entre un guió tancat i la improvisació pura. A més, durant els episodis han pogut crear sinèrgies amb convidades molt diverses, com les militants del centre social okupat El Molí (la Safor). Enguany es proposen alternar la presència en l'estudi de gravació amb els directes.

Diversos formats, mateix objectiu

Sovint un mateix pòdcast manté els mateixos formats entre distints programes perquè és més adequat per a comunicar, però no vol dir necessàriament que sempre siga així. El format més reeixit i més utilitzat és l'entrevista. Es demana a una o més convidades sobre temes, sovint diferents per a cada episodi, perquè les que hi participen puguen fer la seua aportació al contingut. Però hi ha un altre format recurrent: el col·loqui informal, que és una manera molt més senzilla de configurar el pòdcast. S'estructura com una xarradeta que profunditza en

un tema, siga seriosa o més lleugera.

Ràdio Pólvora és un pòdcast que té “la humil vocació de fer la revolució social i mentre esperem, ens fem uns vermuts i xarrem”, com descriu l'entradeta d'explicació del programa. La festa, la identitat, la derrota dels moviments socials, la utopia... són alguns dels temes que aborden. La idea és parlar-ne entre les participants, amb tranquil·litat i sense saturar l'oient, però amb coneixement teòric i pràctic. “Enraonem sobre algunes coses que ens semblen oportunes per als debats que ens trobem a la ciutat, i d'altres perquè ens encuriosixen a nosaltres i volem tractar-les”, relata Nacho Collado, que forma part del grup d'autores i locutores de la sèrie.

Tanmateix, també es poden compaginar els formats d'entrevistes i debat, com fa *La clau de pas*, un pòd-

cast dedicat al dret a l'habitatge en la ciutat de València. Es tracta d'un projecte obert i cooperatiu impulsat des de l'assemblea Orriols en Bloc. En el programa no hi ha una estructura fixa, sinó que les diverses autores juguen amb l'estètica i el tipus de guió que consideren pertinent per a embolcallar cada tema que tracten.

A més de la difusió mitjançant les xarxes socials, els episodis de *La clau de pas* s'emeten a Ràdio Orriols, un mitjà autogestionat del barri. Alguns capítols són més discursius, com el primer, que era una carta de presentació, i d'altres són més àgils i farcits de complicitat, com un de dedicat a la

“trampa burocràtica i la salut mental”, que simula una gimcana radiofònica. “Ens vam decidir pel format pòdcast animades per l'equipament i la plataforma de difusió de Ràdio Orriols, que a més de comptar amb una base social d'afinitat molt gran també ens permetia compatibilitzar-ho amb la publicació dels progra-

mes en altres plataformes digitals, a fi de facilitar l'escolta a un ampli espectre de públic”, explica Pilar Devesa, una de les coautores.

Produir de manera amateur, amb aportacions comunitàries i amb la capacitat de controlar els terminis els va paréixer el més accessible. Per exemple, molts testimonis i locucions es graven amb el telèfon mòbil, bé amb l'aplicació bàsica de la gravadora, bé per intercanvi de missatges de veu per mitjà de Telegram o WhatsApp. L'edició està feta també amb programari lliure. “Açò ha sigut gràcies a la relativa democratització de les ferramentes digitals, però, a més a més, respon a una decisió conscient: la gent corrent no experta podem generar contingut potent, ens ve de gust i tenim legitimitat per a aprendre sobre la marxa”, assegura Neus Berenguer, també autora de *La clau de pas*. ●

**‘La clau de pas’,
pòdcast impulsat
per Orriols en
Bloc, aborda la
lluita pel dret
a l'habitatge
amb entrevistes
i converses**

Tots els camins de Roma viren a l'extrema dreta

La fragmentació de l'esquerra, la moderació socialdemòcrata i la inestabilitat del Moviment 5 Estrelles han erigit els Germans d'Itàlia de Giorgia Meloni en gran favorit per liderar el pròxim govern italià

Victor Serri

La majoria de la població mundial pensa que res és més italià que una pizza: s'equivoca. Poques coses són més comunes al país de la bota que una crisi de govern. D'ençà que Itàlia és una república parlamentària, o sigui, des de l'any 1946, hi ha hagut 67 governs en divuit legislatures, una mitjana d'un canvi de govern cada tretze mesos. L'executiu que més va durar va ser el segon de Silvio Berlusconi (des de l'1 de juny 2001 al 23 abril 2005). No sorprèn gens, per tant, que el passat estiu s'hagi viscut el final del tercer i últim govern d'aquesta legislatura. El primer ministre, Mario Draghi, conegut per ser expresident del Banc Central Europeu, va dimitir com a cap de l'anomenat "Govern d'Unitat Nacional", format per una àmplia aliança entre gairebé totes les forces parlamentàries.

Si la inestabilitat pot ser una característica intrínseca de la política italiana, en els últims anys, la irrupció a l'escena del Moviment 5 Estrelles (M5E) ha sigut tot menys estabilitzadora. El partit-moviment guiat pel còmic Beppe Grillo va entrar al parlament com el "partit de l'antipolítica", amb la voluntat d'oposar-se al que anomenaven "casta". Tot i trencar l'alternança dels governs de dreta i de centreesquerra, M5E s'ha caracteritzat perfil ideològic poc clar, marcat per crítiques a l'alt nivell de despesa de les institucions o la proposta d'una renda bàsica per a tota la ciutadania.

L'escenari sorgit de les últimes eleccions, l'any 2018, era extremadament complicat. El M5E tenia un terç dels escons, gairebé tants com la suma dels partits de dreta (la Lliga de Matteo Salvini i Forza Italia de Silvio Berlusconi), mentre el centreesquerra del socialdemòcrata Partit Democràtic (PD) s'havia de conformar amb una cinquena part

de l'hemicicle. Era impossible governar sense pactar, i com a conseqüència, va cobrar vida el primer govern *groc-verd*, d'aliança entre la Lliga i el M5E, amb Matteo Conte (del Moviment) com a primer ministre. Dos anys més tard, Salvini va fer caure el govern, i el M5E es va reinventar fent un acord amb el PD. Un any i mig després, una nova crisi desembocava en nou executiu amb Mario Draghi com a primer ministre independent, on gairebé participava tot l'espectre polític: dels 630 escons parlamentaris, només 71 (37 de Germans d'Itàlia (GdI) i la resta del grup mixt) estan a l'oposició.

Amb tot, malgrat l'ampli suport, a Itàlia, una crisi de govern sempre és possible. En aquest cas, va ser Luigi Di Maio, encara ministre d'Exteriors i principal referència del M5E a l'executiu qui, veient com el partit perdia representació, va vo-

ler marcar perfil mitjançant una escissió: es va endur 63 parlamentaris per crear un nou partit, Junts pel Futur i va deixar d'apuntalar el govern. Draghi va anunciar que dimitiria amb la intenció de sortir reforçat de la crisi. I aquí arriba la traïció de Berlusconi -que fins llavors havia definit als representants del M5E com a "irresponsables"- el qual, juntament amb Salvini, va deixar de donar suport al primer ministre.

L'extrema dreta, preparada per guanyar

Amb aquesta última crisi s'esgota el termini de la legislatura i s'anirà a les urnes el pròxim 25 de setembre. Segons totes les enquestes, qui té les de guanyar els comicis és l'únic partit de cert pes que estava a l'oposició, Germans d'Itàlia (GdI), sota el lideratge de Giorgia Meloni. Meloni no és una cara nova de la política italiana. El 1992, amb només 15 anys, es va afiliar a l'organització juvenil del Moviment Social Italià, el partit hereu del feixisme mussolinià. Va ser responsable nacional de l'organització i, fins i tot, l'any 2002, durant el quart govern de Berlusconi, va ser ministra de Joventut. Fa poc, ha sortit a la llum un vídeo de la jove Meloni, entrevistada per una televisió francesa, en què afirmava que "per mi, Mussolini va ser un bon polític perquè tot el que va fer ho va fer per Itàlia". Amb aquestes idees clares va fundar l'any 2012 un partit fet a mida, Germans d'Itàlia (nom coincident amb les primeres paraules de l'himne nacional de la república). Aquesta força, en les eleccions del dia 25, s'hi presentarà amb una flama tricolor al logotip, un dels símbols històrics de l'extrema dreta italiana.

El posicionament del GdI és nítidament identitari, homòfob, ultraconservador i cristià. Meloni ho va deixar clar l'any 2019 des del faristol d'un míting de Vox a Marbella, en el qual va intervenir

Meloni s'ha quedat gairebé sola a l'oposició del darrer govern "d'unitat nacional" i això li ha permès esquivar el desgast de la gestió de la crisi pandèmica

Meloni en un míting dels GdI, amb el logotip de la flama tricolor, símbol de l'extrema dreta italiana

per donar suport a la llista del partit ultradretà espanyol en les eleccions autonòmiques andaluses: “Jo soc Giorgia, soc una dona, soc una mare, soc italiana, soc cristiana. Ningú m’ho pot treure”. En el mateix discurs, va afirmar: “No hi ha mediacions possibles, o dius sí o dius no. Sí a la família natural, no al lobby LGBT; sí a la identitat sexual, no a la ideologia de gènere; sí a la cultura de la vida, no a la de la mort”. El juliol de 2020 assegurava: “Avui en dia no podem dir que, en la realitat italiana, els homosexuals visquin cap discriminació”.

L’oposició als drets de les persones LGBTIQ+ és només un dels fronts que caracteritzen el discurs de Meloni. També va fer seva la teoria conspiracionista coneguda com “Pla Kalergi”, quan va afirmar que “hi ha un moviment organitzat que treballa per moure cap a Europa centenars de milers d’africans, pakistanesos i afganesos, perquè tenen un pla: posar en el mercat europeu centenars de milers de desesperats per tenir mà d’obra barata”. Les seves crítiques no només van dirigides a la migració sinó també a les ONG que han intentat salvar vides al Mediterrani. L’any 2019 va declarar, en referència a una de les embarcacions d’aquestes organitzacions, que “el Sea Watch hauria de ser confiscat, la tripulació detinguda, els migrants desembarcats i repatriats, mentre s’enfonsa la nau com passa amb les naus que no respecten el dret internacional”. També s’ha mostrat contrària a la tipificació dels delictes de tortures, perquè considera que “impeix els agents de policia fer la seva feina”.

Encara que Meloni acumula trenta anys d’experiència política, el *Financial Times* la va definir l’any 2019 com l’“estrella emergent de l’extrema dreta italiana”. Tot i que pot semblar contradictori, hi ha una explicació. En aquests darrers anys s’han sumat en perfecta harmonia diversos factors que li han donat

propulsió: la premsa l’ha presentat com una representant de la dreta moderada; s’ha quedat gairebé sola a l’oposició, evitant així el desgast de la gestió social i econòmica de la pandèmia i el lobby ultraconservador dels EUA aposta per ella. D’altra banda, la guerra a Ucraïna ha perjudicat la imatge de Matteo Salvini, connectat amb l’entorn de Vladímir Putin.

Amb aquest escenari, poc marge queda per altres partits més extrems encara. Organitzacions com CasaPound Italia (CPI) queden totalment fora de joc. L’any 2019, el seu president, Gianluca Lannone va comunicar el final de l’experiència institucional i la transformació en “moviment”. Un altre partit d’aquest espectre ideològic, Forza Nuova, no ha obtingut les firmes necessàries per poder presentar la seva llista electoral i quedarà exclosa per primer cop dels comicis des de l’any 2001.

Una esquerra inexistent

Si les enquestes estimen que GdI pot assolir un 24 % dels vots, l’única formació que podria disputar-li el resultat seria el Partit Democràtic (que arribaria al 23 % de vots en les últimes enquestes). Però Meloni podria anar de bracet de Salvini i Berlusconi, mentre que el PD no tindria el suport d’altres partits d’esquerra per formar govern. Altres petites coalicions tenen poc marge per assolir el 5 % mínim per obtenir representació.

Les limitacions electorals per a l’esquerra també queden reforçades per l’actual llei electoral italiana (anomenada *Rosatellum*, en referència al diputat Ettore Rosato), un sistema mixt proporcional i majoritari. Aquest marc legal atorga el 61 % dels escons als partits que superen barrera electoral del 5 % de forma proporcional, i el 37 % a la llista que obté més vots en cada circumscripció de forma majoritària. D’aquesta manera, els tres partits

La líder ultradretana ha fet seva la teoria conspiranoica segons la qual hi ha un pla organitzat per omplir Europa de “milers de desesperats” per tenir mà d’obra barata

de dreta (GdI, Lliga i Forza Italia) tot i no arribar al 50 % dels vots, podrien assolir sense dificultats la majoria en escons per poder formar govern.

Però la llei electoral no pot ser el justificant per a un previsible mal resultat de l’esquerra: anys d’escissions i personalismes han sigut la base d’aquesta derrota. A més, el PD encara té la imatge d’un partit de centre, moderat, amb poca capacitat de poder reformar el país. A banda que, mentre va ser al govern, va aplicar moltes reformes que eren més liberals que progressistes (com la reforma de la llei del treball, l’impuls de la construcció de grans infraestructures o la reforma de l’educació). Amb aquest escenari, la campanya de Giorgia Meloni ha sigut extremament senzilla, i només li ha calgut fer servir una paraula: “Preparats”. Perquè ja es veu llesta per governar el *belpaese*. ●

Ayotzinapa, vuit anys de silencis oficials

En el vuitè aniversari de la desaparició de 43 estudiants a l'estat mexicà de Guerrero, les familiars continuen reclamant proves sobre el parador dels seus fills, tot i que algunes han perdut la vida pel camí

Natividad del Carmen Ambrocio Cuevas

Quan es compleixen vuit anys de la desaparició de 43 estudiants de l'Escola Normal Rural d'Ayotzinapa i l'assassinat de nou persones, entre elles tres joves, a les mans d'agents de la Policia Preventiva Municipal i membres de la delinqüència organitzada a l'estat de Guerrero (Mèxic), les famílies de les víctimes segueixen sense donar credibilitat a l'informe oficial del govern federal, segons el qual no hi ha indicis que els seus fills es trobin amb vida.

Durant la nit del 26 de setembre i la matinada del 27 de setembre de 2014, les policies municipals d'Iguala, Huitzuco, Cocula i Tepecoacuilco, la policia estatal de Guerrero i elements de l'exèrcit mexicà van perseguir i van atacar estudiants de l'Escola Normal Rural d'Ayotzinapa, a 257 quilòmetres al sud-est d'Iguala. Aquesta acció va deixar com a resultat la desaparició forçada de 43 estudiants de l'escola normal rural, l'assassinat d'almenys nou persones i 27 ferides, entre elles periodistes i pobladores d'Iguala. Tot això amb la vigilància activa de l'exèrcit mexicà, els serveis d'intel·ligència i la Policia Federal. Per la implicació d'alts funcionaris i la negligència i l'omissió en la investigació i persecució dels culpables -especialment amb la creació d'una conclusió apòcrifa anomenada "veritat històrica"- , el cas es qualifica de crim d'estat.

Per això, les mares i pares dels *normalistes* adverteixen que la seva lluita no s'aturarà fins que hi hagi justícia i veritat i reclamen que el govern presidit per Andrés Manuel López Obrador, els lliuri proves científiques sobre els seus fills. També han rebutjat que va fabricar la teoria coneguda com la "veritat històrica", formulada pel govern anterior, d'Enrique Peña Nieto, que assenyalava que les estudiants van ser presumptament cremades en un abocador del Municipi de Cocula, sense que es trobés cap

evidència que corroborés aquesta versió i deixant, d'aquesta forma, el cas sense aclarir.

Des de les primeres versions del govern de Peña Nieto, es va determinar que el cas va ser un "crim d'estat" en què van participar elements de les policies municipals de les localitats d'Iguala, Tepecoacuilco, Huitzuco, Taxco, Teloloapan i Eduardo Neri, així com agents de les policies estatal i federal en contuberni amb grup de delinqüència organitzada Guerreros Unidos, facilitat per la manca d'intervenció de l'exèrcit mexicà que disposava d'un infiltrat que informava dels moviments interns i externs dels *normalistes* i que avui dia es troba desaparegut. A més de la participació de la Marina.

Per tot això, al voltant del cas hi ha un embolcall d'incertesa barrejat amb un tuf de simulació, sobre qui van ser els autors materials i intel·lectuals, incrementat pel fet que no han estat sentenciats en-

cara els qui es troben empresonats amb relació al cas, com l'excalde José Luis Abarca Velázquez i la seva esposa María de los Ángeles Pineda Villa, així com de l'exsecretari de Seguretat Pública d'Iguala, Felipe Flores Velázquez.

A part, un jutge va deixar sense efecte 83 ordres de detenció contra vint comandaments militars i personal de tropa integrants dels batallons 27 i 41, amb seu a Iguala i Teloloapan, dels quals només un comandament militar va ser sancionat per la cort marcial de la Secretaria de la Defensa Nacional (SEDENA), així com cinc autoritats administratives i judicials de l'Estat de Guerrero.

També hi ha ordres judicials contra 26 policies de Huitzuco; sis d'Iguala i un de Cocula; més onze policies estatals de Guerrero i catorze membres del grup criminal Guerreros Unidos pel cas Ayotzinapa, els delictes dels quals són delinqüència organitzada, desaparició forçada, tortura, homicidi i delictes contra l'administració de justícia. D'acord amb les investigacions, Jesús Murillo Karam seria un dels 33 exfuncionaris públics implicats en l'alteració de fets i circumstàncies per construir la tesi de la "veritat històrica".

Morts sense obtenir resposta

Al llarg d'aquests vuit anys han mort cinc mares i pares dels joves d'Ayotzinapa sense trobar els seus fills. L'últim ha estat Ezequiel Mora Chona, pare d'Alexander Mora Venancio, un dels 43 estudiants desapareguts, que va perdre la vida el 28 d'agost, d'una aturada cardíaca. Va ser després de participar en una marxa convocada per l'empresari i excandidat al govern de l'Estat, Pedro Segura Valladares, així com familiars i amics de l'excalde José Luis Abarca Velázquez i la seva dona, María de los Ángeles Pineda Villa, en què van participar dos pares dels 43 desapareguts.

Des que es van conèixer els fets, han mort cinc mares i pares dels joves d'Ayotzinapa sense trobar els seus fills; l'últim, Ezequiel Mora, el 28 d'agost

El portaveu de les famílies dels 43 estudiants desapareguts a Ayotzinapa en una roda de premsa

El matrimoni Abarca Pineda està condemnat i reclòs en un penal d'alta seguretat per delictes de delinqüència organitzada, ús il·lícit de recursos públics, a més de ser considerats culpables del segrest i assassinat de tres membres de la Unió Camperola Emiliano Zapata (UCEZ). A més, la parella es troba a l'espera de judici per l'assassinat de sis dels estudiants *normalistes* l'any 2014, un extrem denunciat pels convocants de la marxa i alguns dels pares dels joves desapareguts, que acusen el govern mexicà de fer-los servir com a cap de turc i ocultar els veritables responsables.

Alexander Mora va ser el primer dels 43 estudiants desapareguts a Iguala. La seva mort va ser confirmada per la Fiscalia General de la República, després que un laboratori de la Universitat d'Innsbruck, a Àustria, analitzés restes òssies trobades a l'abocador del Municipi de Cocula i coincidissin genèticament amb aquest *normalista*.

El 4 de febrer de 2018, Minerva Bello, mare del *normalista* Everardo Rodríguez, va morir de càncer i es convertia en la primera familiar dels 43 joves desapareguts morta sense saber el pa-

El 4 de febrer de 2018, Minerva Bello, mare del 'normalista' Evelardo Rodríguez, va morir de càncer, i en memòria seva s'ha creat un centre de drets de les víctimes

rador del seu fill. En memòria seva, s'ha fundat el Centre de Drets de les Víctimes Minerva Bello, al municipi de Chilapa de Álvarez, a la muntanya de Guerrero.

Al seu torn, Tomás Ramírez pare de Julio César Ramírez Nava, va morir el 2 de desembre del 2021; mentre que el 3 de setembre del mateix any moria a l'Institut Nacional de Ciències Mèdiques i Nutrició de la Ciutat de Mèxic, Bernardo Campos, pare de José Àngel Campos Cantar, per complicacions d'una diabetis. Un altre dels pares que va morir sense trobar el seu fill va ser Saúl Bruno Rosario, pare de Saúl Bruno García.

Les famílies dels *normalistes* manifesten que mentre no hi hagi veritat i justícia continuaran aixecant la veu i protestant als carrers per exigir al govern mexicà que compleixi amb la seva responsabilitat de sancionar i castigar els culpables, mentre que a Iguala continua la disputa pel control del territori al si del crim organitzat, marcada per execucions, segrestos, *levantones* (privacions de llibertat perpetrades pels grups criminals), robaris a mà armada i tràfic de drogues. ●

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

LA DES KOMUNAL

COOP

MENÚ DEL DIA
de dilluns a divendres de 8h a 16:30h

TAPES I PLATS DE CARTA
Dissabte de 13h a 16:30h

ladeskomunal.coop

La **Directa** utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

XILE, QUATRE MOTIUS DE LA DESFETA PLEBISCITÀRIA

La proposta de Carta Magna contenia transformacions d'arrel i un accent avançat, un punt de partida tal vegada massa radical per a les complexitats d'una societat inoculada amb trenta anys de neoliberalisme cultural

L'anàlisi de Gerardo Szalkowicz
Periodista i analista internacional (ALAI')

Gairebé tres anys després de l'esclat social en què la multitud corejava: "Caurà la Constitució de Pinochet", i dos anys després del plebiscit en el qual gairebé el 80 % de l'electorat va votar tombar-la, el sorprenent i demolidor rebuig a la nova Carta Magna trasto-ca per complet l'escenari xilè i -com diu aquella frase que va popularitzar Mario Benedetti- ens canvia totes les preguntes quan crèiem que teníem algunes respostes.

D'entrada, un aclariment no menor: l'al·ludió de vots contraris a la reforma constitucional dipositats el 4 de setembre no tenien per objectiu perpetuar el llegat pinochetista sinó que eren una forma de desacord amb el projecte de Constitució redactat. Ara comença una marató de negociacions i maniobres que han de definir el mecanisme d'un pròxim procés constituent, però que es produirà amb les forces populars afeblides i desmobilitzades, un govern desconcertat i una dreta envalentida que ha clavat un *knockout* i ha passat a l'ofensiva després de tres anys de derrotes.

Les raons del revés electoral i el fracàs de l'oportunitat històrica són múltiples i complexes. Vegem-ne algunes pistes.

La Convenció va iniciar les seves sessions el juliol de l'any passat en un clima de suport general i afalacs internacionals per la seva composició pa-ritària i representació indígena. Però

poc després, es va començar a desfermar una feroç campanya per deslegitimar-la, distorsionant les seves propo-tes i ridiculitzant els seus protagonistes.

Els debats sobre els arguments van quedar arraconats per la necessitat de sortir a desmentir constantment el devessall de notícies falses escampades per un exèrcit de bots, trols, dirigents polítics i operadors mediàtics. L'exemple més efectiu, per més absurd que sembli, és que molta gent va creure la notícia falsa segons la qual la nova Constitució prohibiria l'habitatge de propietat.

La nova Constitució va quedar, en gran manera, associada a la gestió del president Gabriel Boric, un fet que va acabar resultant contraproductiu a causa de la pronunciada caiguda de la seva popularitat. La desfeta econòmica pandèmica, la inflació i l'alt cost de vida actual, i els seus ensopecs en el conflicte amb el poble maputxe han fet que, en només sis mesos, Boric ja aparegui com un dirigent desgastat. Fa poc, va reaccionar canviant part del seu gabinet; la seva estratègia per recanalitzar el procés amb una dreta revitalitzada segurament accentuarà la seva moderació.

Més enllà de les campanyes de la por i el rol de l'executiu, el 62 % de

rebuig a la reforma en el plebiscit expressa també les febleses endògenes de la constituent. La seva dinàmica de treball no va anar acompanyada d'una mobilització social que disputés el sentit del seu contingut i els debats van quedar encotillats portes endins, la qual cosa va limitar les oportunitats que les majories populars poguessin fer-se seu el projecte.

El text final contenia transformacions profundes, com la definició d'estat plurinacional o la seva empremta feminista i ecologista. Un horitzó tal vegada massa radical per al nivell de tolerància de l'actual sistema de partits i per les complexitats d'una so-

cietat inoculada amb trenta anys de neoliberalisme cultural.

Després de deu anys de vot voluntari, amb una participació que rares vegades superava el 50 %, el plebiscit del 4 setembre es va celebrar amb el sistema de vot obliga-

tori, una variable que va acabar per desequilibrar la balança i va deixar en ridícul totes les enquestes prèvies.

La històrica participació del 85,7 % va evidenciar que el sector més passiu de la població, que no solia votar, es va inclinar massivament per impugnar la proposta. Respecte al plebiscit d'entrada (any 2020), el si va perdre un milió de vots mentre

que el no va escalar de l'1,6 als 7,8 milions de sufragis.

L'escenari que s'obre amb aquest sisme polític està marcat per la incertesa. Sembla que hi hauria consens entre les principals forces a respectar el mandat del plebiscit d'entrada i mantenir l'horitzó d'una nova Constitució. Immediatament després de la desfeta, Boric va començar les reunions per a activar un pla B i dissenyar "un nou itinerari constituent"; el problema per a aquesta via és la fatiga de l'electorat si ha de triar noves constituents, la qual cosa segurament no desperta gran entusiasme.

Part de la dreta aposta perquè la futura Carta Magna sigui elaborada per "un grup d'experts" designat pel Congrés, la qual cosa conduiria a un text sota les lògiques de l'establishment. Sigui com sigui, qualsevol camí que es triï ha de passar per un Parlament molt fragmentat, on ni l'*oficialisme* ni l'oposició compten amb una majoria suficient per a imposar la seva voluntat.

La història demostra que els processos transformadors no són lineals. Hi ha avanços i reculades. La crisi de legitimitat de la política tradicional i el canvi d'època sorgits de la revolta de 2019 continua latent: la desfeta en el referèndum constitucional confirma la complexitat d'aquests moments transicionals, on el vell es resisteix a morir i el nou no acaba de néixer. ●

El sector de la població que no sol votar es va inclinar per impugnar massivament la proposta

**DEIXA'T MIRAR
ANUNCIA'T A LA DIRECTA!**

150.000 visites úniques mensuals al web
Més de **3.500 subscriptores**

publicitat@directa.cat

En comú, fem camí
Fes-te'n sòcia per 50€ a l'any

**LA
REPAR-
TIDORA**

Llibreria associativa · Espai Editorial · Pensament crític

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8, Benimaclet (València) larepartidora.org

/ PAU FABREGAT

Teixir una ortografia des de baix

Nascudes fa noranta anys, les Normes de Castelló van garantir la unitat del català i la seua variant valenciana com a resultat d'un consens del món cultural al marge de les institucions

Joan Canela

La codificació d'una llengua és, probablement, un dels processos més polítics, verticals i autoritaris que hi ha, normalment vinculats a projectes d'uniformització nacional o imperial. Antonio de Nebrija, autor de la primera gramàtica castellana, potser va ser qui ho va deixar més clar, quan va escriure allò de la "llengua, companya de l'imperi". Però el mateix esperit perseguien els normativitzadors francesos que, en el procés de construcció nacional començat per la Revolució, descobrien amb horror que només una quarta part de la nova ciutadania de la república tenia aquesta llengua com a materna; o la conversió en *italià* del toscà -que tenia major prestigi gràcies al poder econòmic florentí- durant el procés d'unificació d'Itàlia el segle XIX.

Aquesta norma, però, té excepcions i una de les més notables és la de la llengua catalana. Si la normativització i codificació de Pompeu Fabra ja va tindre aspectes èpics, per la dificultat

del procés, almenys tenia darrere la Mancomunitat d'Enric Prat de la Riba. Al País Valencià, en canvi, cap institució va impulsar, col·laborar o ni tan sols donar suport a l'acceptació d'un estàndard gramatical i ortogràfic que permetera al valencià entrar en la modernitat i garantir la seua supervivència, que es va esdevenir per mitjà d'un procés absolutament autogestionat des dels mons culturals, literaris i periodístics, plasmat en les anomenades Normes de Castelló, que van veure la llum en desembre de 1932 a la capital de la Plana, enguany fa noranta anys.

Desídia de les autoritats

"Cap institució valenciana va fer res en el camí cap a la normativització lingüística -explica el filòleg i sociolingüista Vicent »

» Pitarch- i no sols no van ajudar, sinó que van intentar dificultar-lo, com per exemple va fer la Diputació de València, amb la creació del Centro Cultural Valenciano, [antecedent de l'actual Reial Acadèmia de la Cultura Valenciana] que fins i tot tenia el nom en castellà i que va intentar impulsar una normativa boicotejada per tot el món cultural, que preferia acostar-se a la proposta de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC)”.

De fet, aquesta denúncia de la desídia institucional es pot comprovar en l'article "Als escriptors valencians i a les publicacions valencianes" on l'historiador Lluís Revest apuntava: "Per a arribar a la unificació ortogràfica no veiem més que un camí. No és el de les autoritats, que ja està vist que ningú reconeix, ni el de la imposició, sinó el de l'acord", afirmava Revest des de la revista *Taula de Lletres Valencianes*, el 1930. L'escrit -més un manifest que un article- demanava "l'establiment d'unes normes fixes que deixen fora del gust o del caprici personal les formes gràfiques del valencià" i exigia una resposta concreta. Aquesta va arribar des de les revistes *Acció Valenciana*, *Avant* i el *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, l'editorial L'Estel, els periòdics *Las Provincias* i *Diario de Valencia*, i també escriptors a títol individual, com Teodor Llorente, Francesc Caballero o Salvador Guinot. "Cap institució pública va signar el manifest, cap ajuntament i, per descomptat, cap diputació, encara que potser ni tan sols els ho van demanar. En tot cas, és una prova de com estava l'ambient", continua Pitarch.

Aquell era un moment -amb la fi de la dictadura de Primo de Rivera a l'agenda- de gran convulsió política i social, que el valencianisme va aprofitar per a posar fil a l'agulla en la titànica tasca d'assegurar la modernització i codificació del valencià i fer-ho, a més, segellant la unitat de la llengua des de Salses fins a Guardamar.

Cap al final del 1931, i amb el padrinatge de la Societat Castellonenca de Cultura -entitat paradoxalment molt crítica amb el procés, perquè optava per l'aplicació directa de les normes de l'IEC- que no soles comptava amb un gran prestigi, sinó que també tenia certa fama de neutralitat en les diferències que dividien el camp valencianista. "A Castelló hi havia una dreta un poc més culta i era conscient que si volia escriure en català, necessitava un codi que el fera mínimament operatiu -destaca Pitarch-, però aquesta era excepcional, perquè tota l'operació va ser impulsada només per sectors republicans, perquè els conservadors es desentenien totalment de qualsevol cosa valenciana”.

Lluís Revest va ser l'encarregat de redactar les normes, mentre que el poeta Carles Salvador va preparar un diccionari ortogràfic. El 2 de desembre del 1932 tenia lloc la històrica reunió a la Casa Matutano, del carrer dels Cavallers de Castelló, on

representants del Centre de Cultura Valenciana, la revista *El Camí*, l'Agrupació Valencianista Republicana, l'editorial l'Estel i la Societat Castellonenca de Cultura van consensuar unes normes ortogràfiques modernes per al valencià. Després encara va ser necessari aconseguir el suport de tot el món cultural, literari i periodístic, i per això es van imprimir uns fulls d'adhesió que van signar 47 persones i catorze entitats, gairebé totes aquelles que en aquell moment escrivien en valencià i, fins i tot, algunes que mai n'escriuriu ni una línia.

Aquest procés des de baix i buscant el consens obtindria beneficis immediats, i entitats que havien estat molt reticents a l'aprovació d'aquestes normes, com el Centre de Cultura Valenciana, les publicarien al seu butlletí. També ho faria el diari *Las Provincias* i més tard, durant la Festa del Llibre del 1933, l'Ajuntament de València, ja en mans republicanes, en un reconeixement implícit d'acceptació.

"Cal pensar que el món cultural en valencià era molt xicotet i potser per això les normes van aconseguir reeixir -reflexiona Pitarch- perquè aquesta era una qüestió totalment popular. Les elits econòmiques i polítiques havien desconnectat per complet del valencià i la seua aposta era totalment castellana. En certa forma, el procés no va ser detectat per l'Estat que no va ser fins després, ja aprovat, quan va començar a posar-li impediments". Ara bé, Pitarch també és conscient del limitat impacte social d'aquella nova normativa: "El País Valencià

El filòleg Vicent Pitarch assenyala que "les institucions no només no van ajudar, sinó que algunes, com la Diputació de València, van boicotejar el procés"

/ PAU FABREGAT
A l'esquerra, coberta de la publicació de les normes, editada per l'Ajuntament de València l'abril del 1933, la primera impulsada per una institució. A la dreta, assemblea de mestres celebrada a Castelló en desembre de 1932, on apareixen alguns signants de les Normes.

La codificació en format de llengua moderna va fer fracassar els plans de la societat cultural Lo Rat Penat de potenciar un valencià dialectalitzat i folklòric

continuaría sent dual i el poder no se sent lligat a aquestes normes o a cap esforç de recuperació del valencià. De fet, aquestes normes no se socialitzarien fins a l'aprovació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV), el 1983, a partir de la qual, el seu ús creix exponencialment”.

Vertebració del país

Però la codificació i normativització del català al País Valencià no es diferencia d'altres processos similars en el fet que darrere també hi tenia un projecte polític. “La qüestió de la llengua és una qüestió política a tot arreu -alerta Vicent Pitarch- i ací es va dissimular un poquet pels motius que tots coneixem, però no és casual que les entitats valencianistes i republicanes impulsaren el procés, ja que ho veien com un pas necessari per a vertebrar el país. I la seua tàctica d'adaptar les normes fabrianes, *valencianitzant-les*, es va demostrar encertada”.

Aquesta codificació en format de llengua moderna va fer fracassar els plans de la societat cultural Lo Rat Penat de potenciar un valencià dialectalitzat i d'ús bàsicament folklòric. “Fins i tot durant el franquisme, Lo Rat Penat manté tendències molt fortes que defensen la unitat de la llengua i que no poden erradicar, i això és possible només gràcies al desinterés de les elits pel tema lingüístic. És només a partir de la mort del dictador i durant la Transició, que l'entitat aposta obertament pel secessionisme lingüístic”, apunta Pitarch.

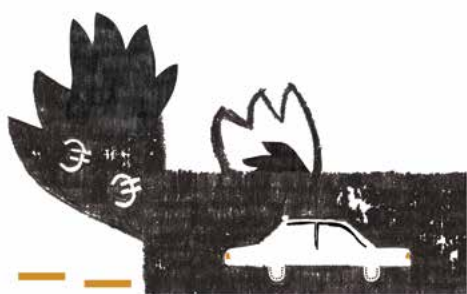
Un seccionisme i una dialectalització que sempre han fracassat en bona part per la solidesa de la proposta aprovada a Castelló ara fa noranta anys. El que Joan Fuster va definir com “una victòria sobre nosaltres mateixos”. ●

malalletra

Arruix, voltor!

Dedicat als
'Escanyapobres'
del segle XXI

El relat de Maria Ferotge

Desorientat per l'escassetat d'aigua al voltant del refugi en flames, un ocellot de cap pelat planà en direcció a la costa sense reposar en filats elèctrics mortals. La bèstia esgotada localitzà una font d'on rajava aigua sense parar. Situada enmig l'esplendor de l'arbreda d'un dels

tres turons situats al mig d'una de les ciutats més cares del món.

La marca Barcelona contrastava amb l'estat de les cases construïdes clandestinament feia seixanta anys, amb uns materials que, en comptes de sostenir, es desfeien amb la pluja, com ho feien els castells de sorra amb l'onatge de la mar. Les habitants del turó haurien pogut resoldre la degradació, rehabilitant-les, però havien topat amb la voluntat expropiadora d'una administració que frenava, amb *pals*, els permisos d'obra.

La impossibilitat de fer front a la pujada dels lloguers havia provocat l'èxode d'una part creixent d'habitants cap a indrets allunyats de la capital, on poder assentar-se sense l'amenaça d'haver de fer, novament, les maletes. I fou enmig de la desmobilització social quan, en un tancar i obrir d'ulls, l'huracà de polítiques que beneficiaven els qui tenien més va endur-se les més pobres per endavant. Amb el terreny llest, nous inversors van rapinyar solars i edificis sencers, arrencats de les mans de qui havia fet créixer la ciutat. Buidada d'identitat, va omplir-se de negocis per al turisme permanent.

—Fuig, voltor! —va cridar una veu a un home amb camisa d'orenetes, ulleres de pasta i barba ben retallada, que acabava d'aparcar un Mercedes blanc.

En sortir del cotxe, l'inversor va veure damunt la teulada florida d'una casa una noia que carregava un piló de teules per col·locar.

—Calla, que cauràs! —va replicar l'home voltor a la que devia ser la responsable d'aquell xiscle.

En sentir el rebombori, algunes veïnes van treure el cap per la finestra, mentre un veí abaixava el volum d'una emissora de ràdio que parlava dels sense terra al Brasil i anunciava que la revolució no seria televisada. Qualsevol soroll traspasava aquelles fràgils parets.

Es va fer un silenci. Tothom sabia que aquell cotxe era del propietari de les cases malvenudes, on viure s'havia convertit en un acte de resistència.

—Val més que no vinguis més per aquí! —va respondre le germane de la noia de la teulada, mentre un tercer infant li alçava el dit mitger.

—I tant que ho faré! Ja no és vostre això! És meu, meu! —va remugar, abans d'amagar el cap petit sota l'espatlla, com si fos una ala, i fer mitja volta. Ja esperaria el moment oportú per degustar l'aliment habitacional d'aquella gent, un cop fossin forçades a abandonar la llar.

Alguna cosa havia canviat en la mirada i la paciència d'aquelles persones que abans s'havien mostrat somrients i dialogants.

Van córrer les setmanes i, sense avís, van arribar els dies més calorosos de l'any. El voltor humà, però, no apareixia, capficat en treure el màxim benefici dels individus de galtes cremades, calçats amb xancletes i mitjons. El soroll de la massa de visitants de llocs de renda alta, feien de les nits malsons insuportables, dels estrets carrers, horitzons infranquejables, i dels preus per metre quadrat, estels inassolibles. L'ombra de l'especulador planava malgrat que en fos absent, i és precisament la falta d'aquesta presència, el que va fer que es materialitzés un malestar general de les residents d'orígens diferents cap als turistes, sense esquitxar l'avar inversor.

Mentre augmentava la tensió, es feia més intens l'amor que el voltor sentia pels diners, fins que un bon dia, els vents van canviar i el tresor es transformà en càrrega.

Una alarma el va advertir que algú havia desconnectat les càmeres instal·lades al carrer que havia comprat. Poc després van trucar-li de la notaria. Els documents que acreditaven la titularitat de les seves propietats havien desaparegut. Aleshores, es va complir el malson i totes les cases havien passat a ser de qui les habitava.

Foll d'ira, agafà el cotxe, preparat per rebel·lar-se contra aquella xusma. Va conduir fins al barri del turó, que poc coneixia, quan de sobte, va veure les dues germanes. En adornar-se que lluïen un somriure descarat, va comprendre la jugada, i va prémer l'accelerador fins al fons, en direcció a elles.

Les cases van tremolar pel terrabastall.

Les germanes van abraçar-se i el veïnat va respirar alleugerat, en comprovar que el vehicle s'espenyava.

El voltor comú sortí de l'amagatall, afamat d'aquells que li mal llevaven el nom.

No li mancava carronya a la ciutat, per atipar-se. ●

ressenyες

Música il·luminada

Júlia Gamissans

Sona l'EP *Solei* de Saüc en flor i entres dins d'aquella estança que fa anys que tenies oblidada. Als peus del llit hi ha el quadre de retalls acolorits que t'endinsa en el teu bosc de fades, on enyor, encís i innocència es barregen mentre quedes absort amb el paisatge.

Amb *Solei* tornes a obrir les diminutes portes dels bolets vermells on s'amaguen els follets i sents la remor de la fantasia boscana que aleteja al teu voltant: com brolla l'aigua dels rierols, com el vent dibuixa un vaivé amb les copes dels fajos i com les incerteses es difuminen davant del buit que deixa pertànyer a un tot tan gran, un univers tan arrelat.

Les cançons "Atzur", "Aurtiga", "Festí", "Joliu" i "Sulla" transporten a cau d'orella la placidesa del "plim, plim, plim salta l'esquirol" amb la maduresa d'una proposta que teixeix un relat orgànic, en el fons i en les formes. Un relat que intenta trans-

metre els estats d'ànim de l'humà en comunió amb la natura, lluny del brogit mundà, a partir d'una lírica elaborada. Una musicalitat de sonoritats modernes, amb reminiscències de la música acústica i notes de so elèctric.

Solei és l'altra cara de l'anterior i primer EP de Saüc en flor, d'*Obaga*, que va aparèixer a finals de 2021. Un dualisme, el dels dos vessants de la muntanya, que queda plasmat en un llibret editat per Roure Edicions, que acompanya les lletres de les dues obres amb textos inèdits dels poetes Oriol Sauleta, Maria Sevilla, Núria Bendicho i Guim Valls.

Els maresmenys de llevant Genís Poch i Cassola (veu principal i guitarra), Carles Camps (guitarra i veu), Gerard Avellaneda (contrabaix i veu) i Jamil Mateos (bateria) han fet possible el fet de retrobar-te amb aquell lloc on voldries escapar, si sabessis crear-lo. ●

MÚSICA
Solei
Saüc en flor
Autoeditat (2022)

"La desesperança és pura propaganda"

Estel·la Marcos

Com ens imaginem el futur? Hi haurà màquines que hauran desenvolupat caràcter, emocions i opinions? Les guerres es desencadenaran pel control de l'aigua? Com estaran distribuïts els imperialismes mundials? Com seran els governs? Autoritaris, controladors, salvatges? Hi haurà aliment per a tothom?

En els últims anys, s'ha escrit i filmat molt sobre futurs desesperançadors, sobre la finitud del món i dels seus recursos, la deriva autoritària dels governs i el control de les màquines sobre les persones. S'elucubra, sovint, amb un sistema de vida menys humà i natural, més digital, més violent. Però, per què no imaginar-nos que el sistema neoliberal és finit, està abocat a l'autodestrucció i que d'aquestes cendres en sorgiran nous escenaris? Per què no imaginar-nos un sistema sense desigualtats, amb alimentació i recursos per a tothom, sostenible, on no existeixi l'explotació laboral ni els abusos de poder, i on s'hagi abolit el patriarcat i el racisme?

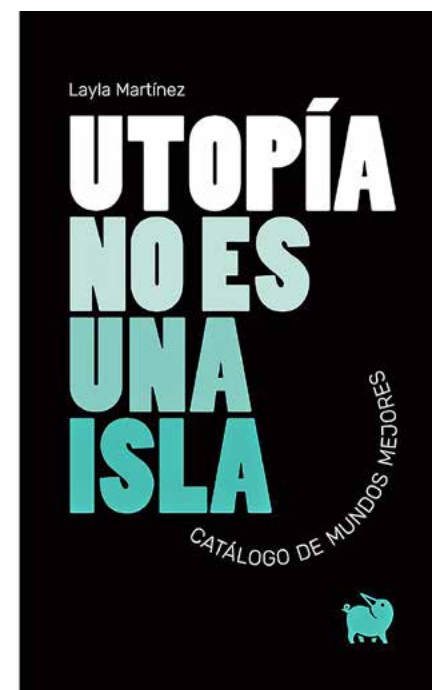
A *Utopía no es una isla*, la politòloga madrilenya Layla Martínez fa un repàs històric dels relats que han fabulat sobre mons desitjables i a alguns dels models organitzatius de l'actualitat que han tingut un impuls utòpic: des del Kurdistan, passant pels naxalites de l'Índia o les guerrilleres de Filipines. Des de l'illa que descriu Thomas More l'any 1516, passant pels somnis dels pirates,

les utopies soviètiques, el panafricanisme i les lluites de les guerrilles a Amèrica. La imaginació política ha estat una eina útil per al pragmatisme de l'esquerra, i avui sembla que la ficció utòpica és patrimoni de les classes amb poder i diners. Consumim ficcions sobre el col·lapse, i a poc a poc la desesperança va quallant i es normalitza com una realitat inevitable.

A cavall entre l'assaig i la narrativa, el llibre de Layla Martínez és, en certa manera, un crit per fer despertar de l'immobilisme i la resignació que genera la ficció distòpica, per a reapropiar-nos de la imaginació positiva que pugui servir per a una pràctica actual i urgent. Si no ens imaginem futurs millors, no sabrem com crear-los. "La desesperança és pura propaganda. El canvi és difícil, però no impossible", assenyala. ●

ASSAIG
Utopía no es una isla. Catálogo de mundos mejores
Layla Martínez
Episkaia Editorial, 2020
207 pàgines

/ VÍCTOR SERRI

“L'Estat sap que Via Laietana simbolitza el domini sobre els catalans”

Pilar Rebaque,
advocada
i represaliada política

Prové d'una família obrera que durant la dictadura va patir la repressió. “El meu pare, de tendència anarquista, va passar vuit anys entre diversos penals, camps de concentració i de treballs forçats”. Pilar Rebaque explica que, a causa d'aquest passat, va prendre consciència fins a implicar-se en el moviment estudiantil, en defensa de les dones i, enmig d'un context de lluita antifranquista, a ser detinguda i torturada a la comissaria de la Via Laietana per manifestar-se contra el procés de Burgos. Més tard, i arran del seu pas pel bufet de Magda Oranich, Marc Palmés i Jordi Oliveras, va aprofundir en l'ofici d'advocada i, l'any 2002, amb el seu company Pep Cruanyes, va crear la Comissió de la Dignitat, una plataforma que, al costat d'altres entitats, ha pres la iniciativa perquè la Prefectura Superior de la policia espanyola situada a la Via Laietana de Barcelona esdevingui un espai de memòria democràtica.

Àlex Romaguera

El desembre de 1970, amb tan sols 18 anys, vas ser arrestada per participar en una manifestació a Barcelona contra el procés de Burgos, el consell de guerra que jutjava setze persones acusades de pertànyer a ETA. Què en recordes?
Em van agafar quan ja havia acabat la manifestació. Era l'única noia entre un nombrós grup de nois i, després de conduir-nos amb una *tocinera* [com aleshores anomenaven les furgonetes de la policia] a la comissaria del carrer del Doctor Dou, ens van portar fins a Via Laietana, que és on es feien els interrogatoris. Vaig estar dos dies allà, durant els quals em van preguntar si coneixia algú i què m'havia encabotat a assistir a la marxa.

Què els vas respondre?

Vaig optar per mantenir-me íntegra i dir-los que, si havia sortit al carrer, era perquè el consell de Burgos atemptava contra els drets fonamentals. No vaig dubtar a expressar-me així. I certament no els va agradar: vaig rebre bufetades, empentes i cops amb una guia telefònica.

En quina mesura el fet de ser dona va influir en el tipus de vexacions?

Del tot. En vaig parlar fa poc amb Blanca Serra, Carme Travesset i altres companyes que van passar el mateix tràngol. Coincidíem que la tortura s'associa a un dany físic, però per a les dones també implica altres abusos. En el meu cas, mentre estava dempeus, els policies se m'apropaven i m'etzibaven a la cara qualificatius com “guarra”, “puta” i altres grolleries. Tenia una sensació de fàstic, por i repugnància. Eren el dimoni.

Què creus que perseguien?

No suportaven trobar-se una noia que contrastava amb el paper servil que el règim atorgava a les dones. Els revoltava la meua opinió, d'aquí que aprofitaven per humiliar-me. Quan anava al lavabo, per exemple,

deixaven la porta oberta perquè un agent em pogués mirar, i per aconseguir una compresa, trigaven hores i hores. Et feien sentir bruta i degradada.

Per aquells fets, vas romandre 33 dies a la presó de dones de la Trinitat Vella. Va ser alliberador sortir de Via Laietana?

Gens ni mica. Com que depenia de les Cruzadas Evangélicas de Cristo Rey, una congregació a qui Franco havia encarregat la gestió del centre, vam rebre insults i menyspreus de tota mena. Ens van aïllar perquè, segons deien, érem dones esgarriades que podíem influenciar la resta de recluses. No obstant això, vam seguir amb les reivindicacions i, per superar el fred, vaig dedicar-me a fer mitjons de ganxet, cosa que no he tornat a fer. No m'hi he vist en cor.

Quines seqüeles et va deixar aquest període?

Vaig perdre el curs acadèmic i, a causa de la situació viscuda, vaig contraure amenorrea [absència de la menstruació]. Perquè, fora d'això, vaig continuar implicada en els ambients de protesta. Al cap d'un temps, vaig entrar a

treballar d'advocada i, gràcies a això, vaig observar la impunitat que l'Estat aplicava contra els sectors dissidents i la manca de depuració de les estructures policials i judicials del franquisme.

L'any 2002 vas crear la Comissió de la Dignitat, i al cap de tres anys vas organitzar la primera roda de premsa per exigir que la comissaria de la Via Laietana es convertís en un espai de memòria. Què n'esperes, d'aquesta demanda?

Ho veig complicat perquè, si bé el Congrés dels diputats va acordar el 2017 que l'edifici sigui declarat bé cultural d'interès i esdevingui un centre d'interpretació de la repressió, l'Estat no té voluntat de fer-ho efectiu. Sap que Via Laietana simbolitza el domini sobre els catalans. ●

“No suportaven trobar-se una noia que contrastava amb el paper servil que el règim li atorgava”